

A **Vasárnapi Ujság** hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — **Előfizetési díj** Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton külön a **Vasárnapi Ujságra** félévre 3 ft., a **Politikai Ujdonságokkal** együtt 5 ft. uj pénzben. — A **Vasárnapi Ujság** a **Magyar Sajtóval** együtt (a **Politikai Ujdonságok** nélkül) félévre 10 ft., évnegyedre 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a **Vasárnapi Ujság** kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Zrinyi Miklós, a szigetvári hős.

Történeti rajz PAULER GYULÁ-tól.

II

Zrinyi Pest alatt. Bánná lesz. A tatárokat megveri. Ulaman által megveretik. Keglevics Pétert elfogja. Zsarolásai, házassági tervei. Az erdélyi vajdaságot meg nem nyeri.

Zrinyi 400 lovassal Pest alá sietett, melyet Joachim a brandenburgi fekete herceg, 80,000 német, magyar, olasz katonával ostromolt. A kis négyszögű Pestnek egész vidékét a budavári és szentgellérthegyi török ágyuk messze bejárták. A keresztény sereg az egri (mai hatvani) kapu táján, lőtávolon kívül tanyázott, a honnan egyes csapatokat változó szerencsével a falak alá küldött, megverekedni a kirohanó törökökkel. A tüzes magyarok és olaszok mindig első sorban harcoltak. Vezérek, *Vitelli* és *Perényi* elhatározzák, hogy egy minapi kudarcot véresen fognak megtorolni. *Vitelli* egy osztálylyal Pest alatt a Dunaparton megjelent, hol most a Ferencvárosnak házai állanak. *Perényi* hátrább lesbe vonult. Pesten megpillanták az olaszokat, s a dunai és keleti (kecskeméti?) kapukon harcvágyó csapatok iramodtak ki. *Vitelli* elfogadta a csatát, rövid küzdelem után, egyre harcolva, jó rendben a les felé hátrált, melyből *Perényi* rögtön kitörvén, üldözőit oldalba fogta.

A kívánság, a győzelmet megtartani, kivívni, elszánt csatára tüzelte a harcolókat. Pestről új meg új csapatok vágattak, rohantak ki. Budáról sajkák usztak át harcvágyó törökökkel, s a szentgellérthegyi erődből pusztító golyók csaptak le *Perényi* és *Vitelli* sorai közé. A szász herceg, az ifjú *Móricz* veszélyben forgott, s a csatázás percze a törökök diadalkiáltásává látszott változni.

Ekkor érkezett Zrinyi Miklós csapatjával a táborba és önszántából habos lovon, porlepetten a küzdőtér felé vágatott. Porfelleg, kiáltás, hirül adák jövetelét. „Zrinyi Miklós horvát csapatja!” hallatszék a csatazajban, s a 400 lovas neki szegzett lándsákkal a törökökre veté magát, és soraikat szétbontá. Egyik rész a városba menekült, a másik fogolylyá lett, vagy hajóira, a Dunába rohant: a jancsárokat dühös harcz után mind levágták.

Perényi és *Vitelli* után Zrinyit nevezte minden ajak a nap hőségének. A második hely, melyen nevét említék, babérait megőrizé; míg *Vitellinek* és *Perényinek* dicsőségét a szerencsétlen kimeneteli ostrom a tömeg szemében elhomályosítá. *Ferdinándnak* rendelete tehát közhelyeslésre talált, mely kevéssel utóbb a 24 éves Zrinyi Miklóst *Nádasdy Tamás* és *Keglevics Péter* helyébe *Horvát*, *Tót* és *Dalmátország* bánjává kinevezte.

Zrinyi új vitéztettek által törekedett méltónak mutatni magát méltóságára. Horvátországból ismét Magyarországra sietett (1543), melyet *Szolimán* most negyedszer támadott már meg. A szultán *Fehérvár* alatt táborozott, míg kiküldött tatár csapatai a Rábaközben pusztítottak. Zrinyi Győr körül magyar és német csapatokat talált. A hazának szomorú sorsa, megpendité az urak szívében a hűrt, mely minden magyar kebelben megrezzen, ha a haza veszedelemben van. Zrinyi Miklós, *Báthory András*, *Bakics Péter*, *Horváth Bertalan*, *Katics Miklós* és *Verbóczy Imre*, *Istvánnak* fia, megesküvének a táborban, hogy a hazáért minden veszedelemre elszánják magukat. Zrinyi Miklós unszolására csapataikkal Győrt elhagyák, *Rattkay Pál* pápai várnagyot, rossz embert, de vitéz katonát, magukhoz rendelték és a határokat fölkeresni mentek. A ronda had, apró lovain, nem tartva támadástól, *Somlyó* vidékén tanyázott. Zrinyi előcsapatát *Rattkay* és a *Horváthok* alatt nyilzáporral fogadják; a magyarok neki rugaszkodva kéztusára fordíták a viadalt. Zrinyi nem késett. Rövid de heves csata után, melyben sebet vön, megtörte a tatárok ellentállását, kik mindenfelé szétfutottak. Sokan lovaikról leugrálva a mocsárokba menekültek, megfeneklettek és védelem nélkül levágtak; mások a nádasokban a legyek, szunyogok

ZRINYI MIKLÓS arcképe a szigetvári tanácsteremben.

és pióczák áldozatai lettek. Sok menekvőt a földnépe vert agyon, úgy hogy a halottak száma háromezerre ment. A többiek gyors lovaikon megszabadulván, elszórva egyenként, kisebb csapatokban vergődtek vissza *Szolimán* táborába, hirmondóul a csúfos vereségnek (september).

Horvátországban a naponként szűkülő határokon szintén szükség volt kardjára. Kelet felé a bánok hatalma nem terjedett túl

Kosztajniczán; míg nyugaton az Adriai tengerpart már II. Lajos óta német vezérek, német katonák alatt állott s a hegyek közt a partokon a rabló uszkókok tanyáztak. A Kulpán innen Slavóniában, melyet most oly helytelenül Horvátországnak neveznek, Zágráb majdnem a határokon feküdt. Számos váracsanak kellett volna védelmezni a földrészt; de a csekély számu őrségek elszigetelvény magukat egymástól, csak saját állomásaik védelmére szorítottak, és tétlenül nézték, ha szomszédjaik kisebb török csapatokkal verekedtek; nagyobb csapatok akadálytalanul törtek át a határokon. A bánnak s horvát uraknak hamar összeszedett csapatai boszut állhattak a rablókon, de falvaik pusztulását meggátolni képesek nem valának.

1545. Ulaman boszniai basa, persa menekült és új hazájának fáradhatatlan harczosa, Malkocs hercegovinai béggel Zágoriában kalandozott, Zrinyi Miklós és Wildenstein György a stiriai végek parancsnoka gyorsan felkészültek. Midőn a törökök előcsapata a körösi erdőknél át a konsinai síkra ért, Zrinyi Miklós, Wildenstein, Tahy Ferencz, Dersffli Miklós, Rattkay Pál számos lovas és gyalogcsapattal szemközt állottak csatarendben. A törökök, gyöngeségük érzetében cselhez folyamodtak; csata helyett párbajt ajánlottak a két sereg legderekabb vitézei közt. Zrinyi és a magyarok habozás nélkül elfogadták az ajánlatot, melyben csak a tapasztalt Rattkay gyanított csel.

Két csapat kivált és összetűzött; a magyarok sebeket osztogattak és vettek. A nézők fölbonták soraikat, és nagy érdeklőséggel, élénk mozdulatokkal kísérik a küzdelem mozzanatait. E perczben Ulaman, előcsapatát seregének zömével utolérte és csatára jelt adott. Zrinyi rendetlen gyalogsága kevés kárt okozó tüzeléssel fogadta a támadókat. Malkocsnak megjelenése rögtön megdönté soraikat. A futók elhagyják puskáikat és magukkal ragadák a vitézül ellentálló németeket. A lovasok leugráltak lovaikról és a bozótban lettek menedéket a törökök elől. Zrinyi, Rattkay buzdító szava nyomtalan elhangzott a zajban; a vezéreket katonáik magukkal ragadák. Zrinyit Markos nevű paripája kiragadta a törökök közül és Korsina felé vitte. A vár előtt a nemes állat két sebében kimerülve összerogyott, és Zrinyi gyalog ért a várba, melynek lobogója előtt az üldözők visszapattantak. Wildenstein, ki gyalog menekült, a vár árkába esett, és csak hegyes szakálának köszöné, hogy egy horvát, fuldoklása közben kiragadhatta.

Ulaman háborítlanul vitte haza zsákmányát, de győzelmének más káros következménye nem volt Horvátországra nézve; ellenkezőleg, nagyobb betörésről sokáig nem olvasunk, Horvátországot csak saját főurai rabolták meg, kik a magyarországiakkal vetekedve, a büntetést, mely ezeket ritkán érni szokta, távol tartományokban mindig elkerülték. Zrinyi Miklós nem büntette, nem büntethette azokat, kikkel vetekedve pusztítá a kisebb nemesek jószágait. Hosszu küzdelme a turmezeiekkal egyre folyt, és még fönmaradt egy oklevél, melyben a 22 község a zágrábi polgárok-nak köszönetet mond, szabadalmat ad, *) mert nem hagyák Zrinyi Miklóst szomszédságukban megfészkelni.

Keglevics Péter, a hajdani bán, volt e vidéken az egyetlen, ki törvénytelen tetteiért meglakolt. Az agg jajczai hős, vejének, az utolsó Hampónak jószágait a koronának átadni vonakodott. Az országgyűlés már három év előtt (1543) megnótázta és Zrinyi parancsot vett, fegyverrel érvényesíteni a korona jogait. A készség, melylyel engedelmeskedett, tanusítá, hogy inkább emlékezik bántalmakra, mint jótéteményekre. Zrinyi és Székely Lukács ostrom alá fogák Csáktornyát, a Hampók várát, melynek széles árkai, erős falai mögé vonult Keglevics Péter. A tapasztalt hadvezér jól tudta, hogy ha fegyverrel le nem győzhetik, az éhség fogja megadásra kényszeríteni. Elhatározá tehát, hogy éjjel kiszökik és segítségül hívja a törököket. A várnagynak, Posgai Péternek kellett volna őt rejtett utakon az ellenséges csapatokon át vezetni, de e férfiú a tervet Zrinyinek elárulta. A ut erdőn vitt keresztül, melynek sűrűjében a bán emberei lesben álltak. Keglevics Máté fiával elfogták, és Zrinyi mindkettejüket sánczkosarakra kötteté, melyek mögül ágyuit a várra irányzá. Az őrség, nehogy első lövésével saját urát zuzza össze, rémülve adá meg magát. Foglyait Zrinyi a királyhoz küldé, Csáktornyát és a Hampók javait magának tartá, melyekkel a király, bár Keglevics kegyelmet nyert, 1550. megajándékozta. Ezóta Csáktornya a Zrinyiek állandó lakhelye

*) Makkoltatást engedtek erdeikben.

lett. Új birtokának gyarapítására Zrinyi majdnem hihetetlen eszközkhöz nyult. A Drávát más mederbe akarta szorítani, hogy a Muraköz határait kiebb terjeszsze. A kis birtokos nemesek a szomszédságban meggátolni igyekeztek a munkát, mely jószágukat megnyirbálta, előnté. Zrinyi erre minden jobbágyát kirendelte és ujult erővel fogott a munkához, melyet végre, hajlandó vagyok hinni, inkább természeti akadályok, mint Ferdinánd tilalma szüntettek meg. (1551).

Zrinyi vaskeble, erőszakoskodásaiban nem ismert félelmet, valamint nem ismerte a lelkiismeret és becsület korlátozó szavait. Hatalmas főurakat lábbal taposott, ha érdekeivel összeütközésbe jöttek. Kiskoru fia, Erdődy Péter leányával jegyben járt. Zrinyi e köteléket fölbontá, s a már kezénél levő nászajándékot, Monyorókerék várát, megtartotta. Menyőül, a gazdag Szécsi Margitnak leányát szemelte ki, míg ő maga Katalinjának halála után, már 6 gyermek atyja, az épen nem szeretetreméltó és már másodszor özvegy anyának keze után esengett. Miután azonban fiának a leányt biztosította, megvetéssel fordult el az anyától és gazdagabb hölgyet keresett. Második nejévé Rosenberg Éva lett, gazdag cseh családnak ivadéka, kit szerelem és érdek egyaránt választottak, vele hét gyermeket nemzett, de a három legkisebb nagykorúságra nem jutott.

Ez idő körül (1553.) Ulaman újra megjelent a horvát határon, fölkeresni régi ismerőseit, régi ellenségeit. Az előbbeni években Magyarországon küzdött, Utissenicsnek (Martinuzzi) foglya lett, és csak a barát nagylelkűségének, politikájának köszöné szabadságát, életét. Becsapása az egész síkságra kiterjedett, mely Varasd körül a hegyekig elterül. Fölperzselt falvak jelölék útját: hazamenet több ezer fogoly követé seregét. Zrinyi Székely Lukácsal Varasd alatt lesben várta és két oldalról rárohant. Seregét szétverték, legnagyobb fiát, Gyafert, Margitics lováról leszurta, és a rabszija füzött nép szabadságát visszanyerte.

Ulaman veszteségét megtorolni visszatért, s a kis ideig mig élt, nem szünt meg Horvátországot nyugtalanítani. Zrinyi Székely Lukácsal, a Zluni gróffal tett, mit tehetett, de a horvátországi verekedések, csak a háboru nyomorait, nem babérját nevelheték. — Zrinyi Erdélybe kívánkozott, melyet Utissenics a koronához visszacsatolt, Ferdinánd kormánya elvesztett. A föltámadt Zápolya-párt már Felső-Magyarországot fenyegette, Váradot és Husztot szorongatta. Zrinyi megígérte a királynak, hogy e két fontos várát saját erejével megmenti, csak adja neki Husztot, mig költségeit megtérítik. Ferdinánd azonban ez ajánlatot nem fogadta el. A felső megyék kapitányává Tahy Ferenczet, Zrinyi sógorát szemelte ki, de ennek tulcsigázott követelése, Báthory Andrásnak szerzék meg e hivatalt. Huszt fölmentésére Brandeis német ur lön kiküldve. Kevéssel utóbb Huszt és Várad Izabella birtokában volt.

(Folytatása következik.)

Magyar mező Olaszországban.

Történeti emlék, HELFY IGNÁCZ-tól.

Ha az ember mai nap megnézi azt a szelid, munkás, békeszerető magyar népet, milyen szorgalommal, mennyi szeretettel miveli hona földjét, mint ügyekszik felvirágoztatni iparát és kereskedelmét, mily ernyedetlenül s önfeláldozólag ápolja a tudományokat és művészeteket, mint foglalkoznak még távol országokban tartózkodó kézműves fiai is a nyelvbuvárlat csendes mesterségével, ¹⁾ mint iparkodik mindenki e hazában a magyar nevet mentül kedveltebbé tenni a többi népek előtt; — ha az ember, mondom, mindezen végig néz, alig bírja elhinni, hogy ez az a nép, mely egy évezred előtt egész Európát megrettegetté, embertömegeket kiirtott, városokat, országokat pusztított és büszke fejedelmeket a maga adófizetőivé tett; — hogy ez az a nép, mely egyszer olyan nagy ijedelmet terjesztett maga körül, mikép még tengeren túl lakó népek is, erős falakkal keríték városaikat tőle való félelmükben. ²⁾ Még saját magunk is, ha bepillantunk ama kor gyászos év-

¹⁾ Serli Sándor, magyar asztalossegéd Párisból pályázott arra a pályakérdésre: „Gyűjtessenek össze az asztalos mesterségben előforduló műszavak,” és pályaműve dícsérettel lett megemlítve. Meg is érdemli a derék hazafi, és büszké lehetünk rá. (Láud Vas-Ujs. 47. sz. 1859.) H. I.

²⁾ Az olasz történetírók, köztük a jeles Ferrari is, azon véleményen vannak, miként ama várfalak mikkel majdnem minden olasz város el van látva, épen ama korból való, midőn a magyarok ki-kitörve hazájukból majd egyik majd másik tartományba csaptak s azokat kegyetlenül pusztították. H. I.

könyveibe, bámulva kérdezzük magunktól: hát igazán mi tettük mindezt?

Másfelül megint az a gondolat toladodik föl a vizsgáló elméjében: minő csodás nép ez, mely néhány század alatt annyira meg bir változni, olyan hatalmasan tud előrehaladni, hogy a félelem és rettegés, mit egyszer előidézett, immár rokonszenvvé és szeretetté vált iránta? sőt, ugyan ama népek között, melyek országait egyszer oly kegyetlenül pusztította, sokan testvéri szeretettel ragaszkodnak hozzá! . . . Milyen csodás nép ez, mely, mint Európának legfiatalabb népe, vadonnan kikerülve Scythia rengetegeiből, nem ismerve más Istent, mint a harcok istenét, más hatalmat, mint a kardét, mintegy egyszerre, néhány rövid század alatt, büszkén és nemesen emelkedik a legmiveltebb nemzetek sorába!

És ki merne kételkedni egy ilyen nemzet jövőjében?

Azért nem árt néha-néha visszapillantunk amaz első korba, midőn tragoediákat karddal irtunk, historiai képeket vérrel festettünk, és az építészetet s szobrászatot rombolással mozdítottuk elő; had lássuk: mik voltunk, mik vagyunk, — és ezekből azután következtessük, hogy mik lehetünk még egyszer.

* * *

Az utas, ki Verona felől Mantovához közeledik, mielőtt e vár észak-nyugati falaihoz érne, épen a *Citadella* nevű külváros elején, jobbra az ugynevezett *Lago superiore* (felső tó) partján, egy szép, a Mincióból eredő három víz-értől keresztülmetszett, itt-ott bükk és nyárfáktól beárnyékolt nagy síkságot lát, melynek neve: *il prato d'Ungheria*, Magyarország mezeje, és a nép, rövidség kedvéért, egyszerűen csak így mondja: *l'Ungheria*.

E síkság körülbelül két olasz mérföldnyire terjed nyugat felé, és jelenleg legelőül szolgál gazdag birtokosa³⁾ számos juhnyájának. És midőn az ember szép nyári estéken erre kisétál s látja azt a nagy rónaságot, hallja a legelésző nyáj kolompolását, önkénytelenül eszébe jutnak az alföld pusztái, s olyan jól esik hallani, hogy azt igazán magyar rónának nevezik.

De honnét és mikor került ide e név? Hogyan történt, hogy az Aeneas dalnokának büszke hazája, földjének e szép darabját a mi nevünkre keresztelte?

Ime mit felel erre a történet és a néphagyomány.

Mig Árpád alkotói lángésszel, államférfiúi bölcseséggel, és hadvezéri erélylyel azon működött, hogy a vezérsége alatt álló nomádnépet nemzetté, az általa szerzett földet hazává alakítsa; tömördek seregének néhány kalandor csapatja, meg nem barátkozhatván azzal a gondolattal, hogy ők már most mindig békeségesen otthon üljenek s mint az anya édes gyermekét őrizték az új hazát, — elszakadtak az összes testülettől, és azon tanakodtak: hogy vajjon melyik országot szerencsétlenség becses látogatásukkal.

Ugylátszik, hogy akkoriban még nem volt nemzeti szokás, hosszasan tanácskozni; mert legott kiszemelték Olaszországot, mely világra szóló kincsei és lakóinak örökös meghasonlottsága miatt, legalkalmasabb színhelynek mutatkozott ilyen kalandos vállalatokra.

Neki indultak, és végig haladván a róluk elnevezett *strada hungarorum*-on, átkeltek a Juliai havasokon, s innén *Istrián* és *Friulin* keresztül egyenesen Olaszországba csaptak.

Ez idő szerint Nagy Károly egyik ivadéka, *Berengár* friuli herceg, ült az olasz királyi széken.

Midőn ez hírül vevé a magyarok közeledtét, azonnal maga elé hivatá vezéreit s megparancsolá nekik: gyűjtsenek össze a lehető legrövidebb idő alatt oly hadsereget, mely számra nézve legalább kétszer mulja felül az alkalmatlan vendégeket, mert másként rendes látogatói maradnak az országnak, mint voltak hosszú évekig a német birodalomnak.

A derék hadvezérek buzgó lelkiismerettel eljárak királyuk megbízásában, kiszedték a nép színét-javát, s oly sereget állítottak lábra, mely nem kétszer, de épen háromszor multa felül a közelgő magyar csapatok számát.⁴⁾

³⁾ *Bonoris Cesare* ur, Mantova leggazdagabb bankárja. Ennek állítása szerint nem csak e mező, de az egész tér, mely *Citadellától* nyugatra a *Bosco della Fontanaig* terjed, mintegy öt mérföldnyi járás, hol ő évenként igen érdekes vadászatokat rendez, s hol két szép villája is van, miad a magyar nevet viseli; de a város telekbér-mappáján csak az általam idézett síkság van e néven kijelölve.

⁴⁾ *Dandolo* szerint Berengár serege 29—30 ezer főnyi volt, s e szerint a magyarok száma mintegy 10—12 ezerre rughatott.

Az *Adda* mellett történt az első összeütközés, és ez igen szerencsétlenül ütött ki őseinkre nézve; sokan közülök a folyóba veszték, és a többieknek futamodásban kellett menedéket keresni; de a győztes ellen üldözöbe vette őket, a *Brenta*-nál utólérte és minden oldalról bekerítette.

E szorultságban őseink alkudozni kívántak az ellenséggel, önként ajánkoztak a szedett zsákmányt lerakni, kezeseket állítani és fogadást tenni, hogy soha többé be nem csapnak Olaszországba, ha ezuttal bántatlanul bocsátja őket haza.

A győztes büszkén visszautasított minden alkudozást s azon guny-üzenetet küldte nekik: hogy ő most ebédelni megy, addig gondolják meg, vagy föltétlenül megadják magukat, vagy ha nem, ő majd *vacsorát* készít számukra, mely után le fognak fektünni, hogy soha többé föl ne keljenek.⁵⁾

Az ily feleleten a magyarnál kevésbé vérmes nép is fölindult volna. A düh, a kétségbeesés új lelket öntött a beszorított magyar csapatokba, és be sem várván a nekik engedett megfontolási időt, halálra szántan rátörtek az olasz hadseregre, midőn ez épen győzelmi örömeiben poharakat üritett, és egy pontra szorítván rohamukat, rövid de makacs ellentállás után szétrombolták az ellenség sorait, és megemlékezvén a sértő üzenetről, ők készítették a nekik ígért *vacsorát*, mely után *husszezer* olasz lefeküdt, úgy hogy soha többé föl ne keljen e világon, és a többiek mind futásnak eredtek.

E fényes csata után, mely ha *eszméért* vivatott volna, most *Marathon* és *Salamis* mellett foglalna helyet a történetben, mig így a csatater maga sines határozottan kijelölve az ezen eseményről szóló krónikákban, — a magyarok kétfelé oszolva, egyik része a Brenta mentében Velenczének tartott és a lagunák hosszában elnyúló szigeteken és a tengerparton gazdálkodott, míg a másik, nagyobbik része, miután Trevisóban, Padovában, és a Pó vidékén dus martalékot szedett, Bresciát, Páviát és Milanót látogatta meg, mig végre Berengár által roppant kincsekkel *megkérleltén*, bucsut vettek Olaszországtól, és busásan felrakodva, Árpádhoz visszatértek.⁶⁾

Ez történt Urunk születése után 902-ben.

(Vége következik.)

Gyep- és erdőégés Amerikában.

Amerikában a gyep- és erdőégés egyike a legnagyobb szerű jeleneteknek, melyek a vadonságban a természet végtelen hatalmára mutatnak.

Az indiánok, Amerika őslakói és a félindiánok vagyis azon fejelek, kik az indiánok és fejelek közti határszélen laknak, kiknek bőrszínük, arcvonásuk sokban eltértek már a fejelektől és hasonlítani kezd az indiánokéhoz; mondjuk, az indiánok és a félindiánok éles hallásuk és látásuk által a nagy sikok gyepégését oly messzeségre észreveszik, milyenről azt a fejer soha ki nem vehetné. Ez okból tanácsos a fejeleknek, ily kalauzt fogadni fel, ha Amerika gyepes, sok ezernyi mérföld területű síkjain vagy rengeteg őserdein kell átutazniok. Mert a gyep- és erdőégés hirtelen, hihetlen gyorsasággal közeledik.

Ilyenkor, ha nincs, ki azt elég jókor észreveszi, irányát fölismeri, az utazósereg könnyen áldozatul esik. Sokszor tekerő kigyókként végtelen pásztákban futja be a gyepet a sikokat, hihetlen gyorsasággal, a mint a szél kergeti, néhol nagy távolságra több tűzvonal összeolvad, úgy mint a folyók szoktak egymásba szakadni, s azután ismét egyes ágakra szakadni s ujjlag egyesülni, számtalan szigeteket képezve, a melyeket aztán a harapózó tűz mind szűkebbre olvaszt, mignem egészen elenyésztí s az egész tér vörös lángtengernek látszik, melyről sötét füst felhők gomolyognak fel.

Ebből látható, hogy a mely élő lény a gyepégés ily szigetére kerül, vagyis a kit a gyepégés így bekerít, az a legtöbb esetben el van veszve. Azért az indiánok s félindiánok, mihelyt észreveszik a harapózó tűz közelgését, azonnal irányát kémlelik ki, ezután a legnagyobb gyorsasággal iramodnak azon irányban, merre a menekülés lehetséges.

A gyepégés Amerika síkjain igen gyakran előfordul. Ugyanis a nálunk ismeretlen bujasággal tenyésző fünek évről évre megszáradt s a földre fektüdt szárai vastag száraz szénaréteget s alább tüzeget képeznek. Ennek csak egy szikra s jócska szél kell, hogy lángot fogjon s gyorsan elterjedjen.

Hogy ily gyepégés alkalmával számtalan állat esik áldozatul, az könnyen felfogható. Óriási kigyók, farkasok, rókák, sőt kajmánok, tigrisek, párducok stb. kerülnek a lángfolyam szigeteire, hol mind összébb szorítva, kétségbeesésük dühében majd egymást marcangolják, majd pedig utólérve a végveszély által, elevenen égve, borzasztó üvöltözés, bőgés és sivitás közt mulnak ki pokoli kinjaikban.

Az erdőégések még ott nagyobb szerű látványt nyújtanak. Itt is, a sok olajos növényvel egyes sűrű haraszt, mely évről évre újra hajt, a fákra száz-

⁵⁾ *Vissí*, notizie storiche, Tom. I. lib. IV.

⁶⁾ *Szalay* László. Magy. tört. I. köt., I. könyv, és *Muratori*, scriptores rerum italicarum, Tom. II., pars II.

szoros tekervényekben felkúszó élősdű növények, mohok, melyek szintén évenként újra hajtanak s elszáradnak, továbbá az elkorhadt s ledőlt vagy a szél által megtört ták, ágak stb. oly sűrű s gyulékony szövevényt képeznek, mely ha szélben lángot kap, csaknem a lőpor-gyulás sebességével halad tova, úgy hogy az állatok gyakran fészkeik-, vaczkuk- és fekhelyükben meglepetve áldozatul esnek.

Az erdőégéseknél háromféle tüzet lehet megkülönböztetni. Az első, mely a fölül fekvő száraz növényeken, leveleken gyorsan végig szalad; a második, mely fáról fára megy, leperzselve annak minden élő és száraz élősdű növényeit, mohait, kérgét; a harmadik végre lassabban halad, megemésztve mindent, mi csak eléghető, nem hagy fönnállva egyetlen növényt, izzó parázstengerré változtatja a talajt mindenfelé és midőn kihült, akár övigérő lehetne a hamu, ha azt a szél már előre el nem hordaná, el nem hintené mindenfelé, hogy termékenyítse vele a földet.

Az ily erdőégések néha véletlenségből keletkeznek, néha pedig maguk a bevándorlók gyújtják meg a vadont, hogy az irtás fáradaimait kikerüljék, úgy hogy néha 10—20 helyen is látni tüzet, melyek felgomolygó füstje mutatja az irányt, melyben előre utat tör belebb magának.

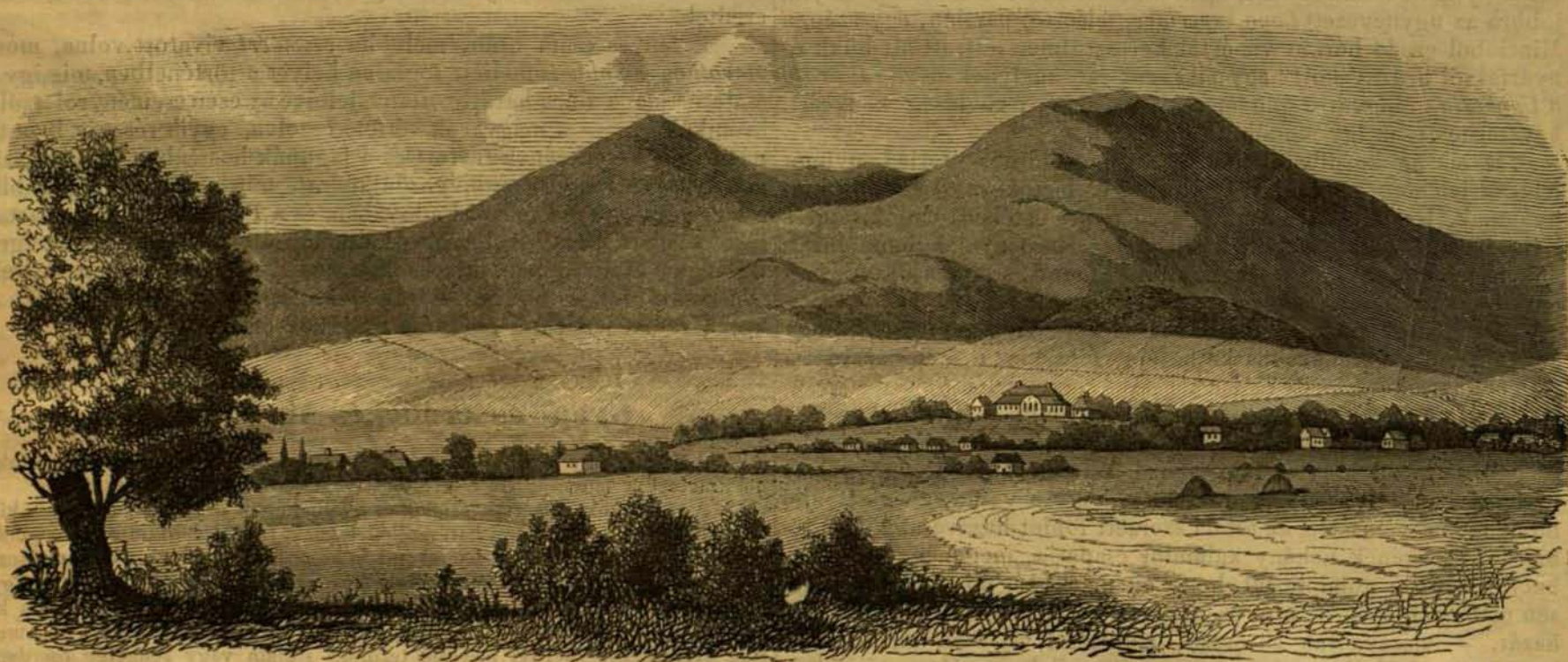
Az erdőégések gyakorisága azonban nem kevesíti a rengetegeket; mert ily égés után a hamu által a föld még bujábbban termi a növényzetet, úgy hogy pár év alatt ismét sűrű áthatlan bokorerdő s haraszt lepi a tűzkárvallott tájat.

Az erdőégés az állatokra nézve nem oly veszélyes mint a gyepegés; mert könnyebb elöle menekülni. Az égés néha oly erdőket kap meg, melyek rengetegét vasut szeli át. Ilyenkor kényelmesen dohányozva, gőzkocsiról

dekeltségben legalább az általános színvonalon alul nem állunk, — ámde hosszú alaku megyénk azok közé tartozik, melyeknek közép-pontja nincs, s úgyhiszem nem tévedek, midőn azt állítom, hogy nem sok ily ünnepély tartatott a megyék azon főhelyein, melyek csak azért főhelyek, mert a bennök épült megyeházában jöttek össze a megye rendei, máskép a városka maga jelentéktelen, mint épen S.-A.-Ujhely is. Ezenfelül eleinte azon fogalmunk volt ily ünnepélyről, hogy azt némi, hogy úgy mondjam, színészes formások nélkül megtartani sem lehet, s nem jutott eszünkbe, hogy a dicső férfiú sirját egyszerűen, de tömegestül látogassuk meg, mint azt ezelőtt egyenkint s időnkint nem egyszer tettük.

Későn jött az eszme, hogy azt kevesebb formáság nélkül is megtarthatjuk, de elég korán, hogy mindenkit, a kiben hazafisziv dobog, összegyűjtsön.

S végre megtettük, a mit hazafi-szívünk sugallt; összejöttünk S.-A.-Ujhelyben, mely most annyira nem hasonlít ahhoz, a mi 12 év előtt volt, s mely különbség akkor tünt fel legjobban, ha csoportunk közöl, mely a mult időkre emlékeztete, hirtelen a falakra találtunk tekinteni. Elindultunk délelőtt 10¹/₂ óra után Széphalomra, mely innen csak fél órányira fekszik, előbb Abauj-, most már néhány év óta Zemplénmegyében. *) — Azonban nem ez azon kapocs, mely minket Széphalomhoz köt, de azon a maradékra át-

Széphalom. (Kazinczy Ferencz háza és sirja.)

lehet szemlélni, a nagyszerű jelenetet, mint rombolja a tűz ereje a százados törzseket, mint menekülnek az elől a délczeg szarvas, a szelid őz, a lármas vizimadarak és egyéb állatok. Hanem ez csak pillanatnyi látvány, mely a gőzös tova robogása miatt csakhamar eltűnik. Ily látványt közöl rajzunk az Uj-York államban az Utica és Syracuse közti őserdő égéséből.

Kazinczy-ünnepély Széphalmon. *)

(1859. dec. 30.)

Zemplén, S.-A.-Ujhely, dec. 30.

Kazinczy a miénk volt, mielőtt az egész hazáé lett, s ekkor ismét kétszeresen a miénk volt, azért is, mert köztünk lakott, azért is, mert a hazának élt, s mert mi zempléniek a hazának nem legutolsói voltunk.

Hogyan történhetett mégis, hogy nagy emberünk születése évszázados napján róla — látszólag — meg nem emlékeztünk? Ugyhiszem, senki sem vonja kétségbe, hogy a hon lelkesebb fia közöl többen megyénkben is laknak, s azt sem, hogy mi többiek is mindnyájan a nemzet előtt szent közügyek iránti részvétben s ér-

szállt) szellemi érdek, mely a nagy Kazinczyt hozánk csatolá, s ez ismét nem annyira a közelség Ujhelyhez, mint azon lelki rokonszenv volt, melyet irántunk, — inkább érezett, mint saját megyebelieiről. Megbocsátanak ezért abauji szomszédaink, ha megmondom, hogy alig van már többé nyoma Abauj főhelyén, Kassán, a rangfokozatokat szerető régiekben egymástól külön fennállt azon főnemesi és polgári osztálynak, melytől a magyar nyelv és nemzetiségűtől idegenség miatt oly határozottan elfordult Abauj akkori közép-nemessége. Hogy ez azóta ott is, másutt is egészen másképp van, arról a mai nap is meggyőződött. Kazinczyt a közélet érdeke tehát hozzánk, és a baráti magánkör érdeke Kassára vonzotta leghűbb barátjához Dessewffy József grófhhoz, ki őt talán széles e hazában egyedül fogta fel, s egyedül becsülte oly magasra, mint most mi becsüljük.

Ujhelytől Széphalomig egyenes ut viszen, s azon görbe s egyszerű rögös, máskor sáros, egy helyütt meredek, más helyütt posványos utnak már csak nyomai látszanak, melyen Kazinczy hozzánk járt. S vajjon nem hű jelképe-e az azon rögös, sáros, meredek és posványos szellemi pályának, melyen küzdött, s melyből egy szeb-

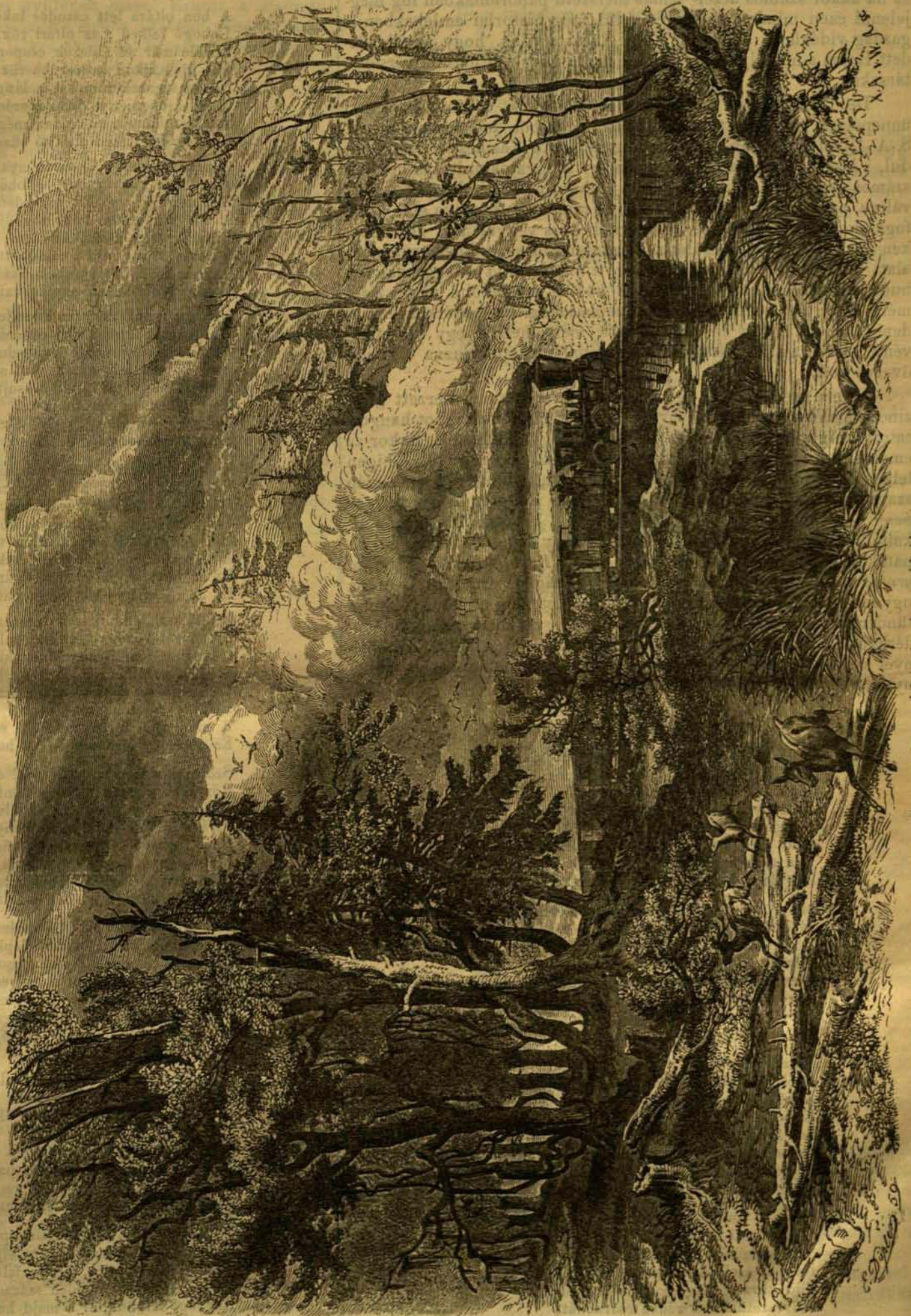
*) Bár a Kazinczy-ünnepélyek leírásai — mint lapjaink folytonos tudósításai tanúsítják — még koránsem értek véget — a széphalmi ünnep legmúltabb zárkövét képezi a mult évben nyilatkozott általános lelkesedésnek. Sietünk, a megható ünnepély leírását közölni olvasóinkkal. A magyar akadémiai első ünnepélyen kívül ez kétségkívül a legfontosabb s legnagyobb szerű. Szerk.

*) Egy másik tudósító szerint, egy órával az ünnepély kezdete előtt vonult Breitenheim szül. Schwarzenberg hercegnő erdősz. és vadászszemélyzete, nemzeti dalok éneklése közben, a hely színére, hogy ott a hercegnő által e célra ajándékozott négy óriási cserfát a sir mellé ültessék. A cserfákat négy szekeren vitették oda, minden szekérbe szalagokkal, csengőkkel stb. díszített 6 jármás ókor volt fogva. Szerk.

bet, egy könnyebbet egyengetett nekünk? De a vidék, az egész határ szép, melyen itt haladunk, valamint szép azon egész látkör, melyben a nagy látnok Kazinczy, pályáját megfutotta.

A vidék szépségét azok érzők leginkább, kik becsülni és felfogni tudjuk, hogy magasztosabbá lesz valamely érdekes esemény, ha az nem valami közönséges helyen történik. Sokszor látom én e vidéket, mert utam gyakran erre visz, s magam sem tudom, ha vajjon a nagy férfiú kegyeletes emléke tesz e iránta elfogulttá, vagy a vidék szépsége emeli s fokozza bennem a kegyeletet a dicsőült iránt? Tekintsük meg magát a képet, melyet leírásunkhoz mellékelünk. Messziről látni itt Széphalomot, mely Kazinczy előtt Bányácskának nevezeték, de melyet ő Széphalomnak nevezett el, — a ház, melyben lakott, s melyet végzet-szerűleg soha be nem fejezett, ott áll, egy domb tetején, melynek csak szegélyét látszik képezni a kert. Ennek fái közt van a sír, — de a domb, pedig csak néhány vékás szántóföld, üresen áll. — Reménylem, a Kazinczy-alapítvány kezelőinek figyelmét ki nem kerülendi, s hogy azt, a házat el nem takaró gyér bokrokkal együtt a kerthez foglalandják, kiegészítéssel a Széphalom nevezetnek. A ház alakja olyan, mint legtöbb uri laké vidékünkön, melyek a mult század végéig épültek. Megvan rajta a jellemző, ketté osztott francia fedél, és a homlokzat, de már e távolságról nem látszik, hogy az meszeletlen, hogy szalmával van fedve, s hogy görbül már fedele, de annál jobban kitünik felette a rendkívül szép, s majdnem alpesi formákkal bíró kettős hegy, s ha egy képre reá férne, látszanék az ujhelyi szép hegycsoport balra, s mellette a végtelen rónaság bezárva a Borsi erdővel, és ottani régi lakkal, II. Rákóczy Ferencz születéshelyével, a Szöllöskeis Toronyai hegyekkel, — s jobbra azon re-

gényes völgy, melyben Mihóháza, Radvány, s a bazalt sziklán épült sasfészek, a Füzéri vár-rom van. E völgyön át utazgatott Kazinczy Kassára legjobb barátjához. De szép e vidék még feljebb

Gyep- és erdőgés Amerikában.

észak felé is, hol a termékeny Terebesi széles völgy oldalról s felülről a Szalánczi, Csicsvai, Barkói, Jeszenői és Vinnai várromokkal záratik be, de még szebb délről, hol a Hegyalja terül el 12 vá-

roskával, melyek lábainál a végtelen síkság a Bodroggal s Tiszával kezdődik, s melyeket a világ első borát termő szebbnél szebb formájú hegyek koronáznak. Adjon az ég nekünk hozzá jólétet, és ha akkor számos acél- s más metszetű panorámákban fog megjelenni ezen minden szépségén felül még historiai emlékekben is gazdag vidékünk, akkor fogja meglátni a világ, hogy az elhirdetett Rajna s más ilyenmü vidékek mellé mi is állíthatunk versenytársakat.

De fessük most a vidékhez az előtért is, a mint azt e mai ünnepélyes napon láttuk. Ez állt 317 fogatból, melyeken a menet S.-A.-Ujhely ujonnan elnevezett utcáján, a Kazinczy-utcán elindul, s lassan haladva Széphalomra ér. A fogatokon lelkes honfiak számos serege, ki régibb, ki újabb szabásu nemzeti öltözékben, felváltva, a mult idők emlékéért, s a jövő reményét tüntetve elő. — A fogatok hosszu sora közé egyszerűbbek is vegyülének, de melyeken ma kétszeresen becsülendő hazánkfiak ültek, kiknek szürgubái alatt ma épen oly melegen dobogott a szív, mint a leggazdagabb buda tulajdonosának keblében. E hosszu sor betölté végig a fél mérföldnyi távolságot Ujhelytől Széphalomig. Itt megérkezve mindenikünk a dicsőült sírházhoz sietett, mely mellett egy kis emelvény állott, a sarkó pedig borostyánnal megkoszorúva s körülövezve volt.

A zene megzendült, egy ez alkalomra általam szerzett „Kazinczy emléke“ című magyart, s egy két más zenedarabot hangoztatott, míg a hosszu menetből mind összegyülekeztünk. Ekkor az emelvényre lép a szellemgazdag *Sennyei Pál báró*, s rövid, de igen lelkes bevezetéssel megnyitá az ünnepélyt, elmondván ama szép szavakat: „*Legyünk egyetértők a kitérésben s kitérők az egyetértésben*“ — s átadá a szót *Erdélyi Jánosnak*, ki hosszabb és szép alkalmi beszédet mondván el, utána *Kölcsey* himnusát éneklé a s-pataki főiskola daltársulata, mely alatt *Károlyi-Kornis Klarissa grófnő* a sirhantra térdelve, arra egy virágkoszorút tett, s utána ugyanezt tevő néhány porleány. Kell-e festenem e látványt, hol a tündéri szépség s magasztos erény, és az egyszerű ártatlanság tündérképpé egyesült! Ezután *Szemere Miklós* egy alkalmi költeményét szavalá el *Matolay Etele*, melyet, hogy érdeme szerint méltányoltassék, ide irok le:

Kazinczy Ferencz emlékezetére.

Kelj szives gazda sötét hajlokodból,
Kelj föl! vendégid már sereglenek,
Üdvözlő szózat hangzik ajkainkról,
Kemény párnádról ébredj, szent öreg!
Hallgatsz! döbrentő néma csend körülünk,
Csak fáid halvány őszi lombja hull,
S a torló felhők viharzó csatája
Zúg le a Sátor-bérczek ormírul.

Miért borongasz bérczek legdicsőbbje?
Melynél dicsőbbet nem talál honom!
Tövedben kettős emlék: sir, és bölcső,
Oly szent bölcső! és oly szent sirorom!
Ölts szárnyat lelkem! s ha Pontus mezőin
Perczig borongtál a nagy hű felett,
Térj meg sietve, s borulj le porához
A bölcsnek, kit e lombok árnya fed.

Rajzoljam-e nagy tetteit? keblünkre
Örök betűkkel jegyezték azok!
A kölcson-sugár csak törpét emeljen;
Emléked, önnön fényétől ragyog!
Sok kezd, de hűtlen sorsa elmeríti!
Leroskad térde utja elején;
Bajnok! te győztél: küzdő pályahősét,
Célhoz vezérlé nem csaló remény.

Nem, — mint gyász ormán ama bujdosónak —
Nem harci zászlók tűzve hantodon,
Vezér, miként ő, koszorút a honfi
Hálája, szellem-lobogódra fon:
Éjid virrasztó mécsé: örvilág lőn,
Művésztünknek védve csarnokát,
Téged a kellem-istennők ringattak,
Te, gondjaid a szépnak áldozád.

Vészek dühétől tépve, zordon hangu
Cser volt hajdanban a magyar koboz,
Te jössz, s lelkednek varázs-ihletére,
Im, már szokatlan bájjal áradoz,

Dalló raj szállong a cser agg odvara,
A méh-királyné, — vezérszellemed;
A szent regének oroszlánya: nyelvünk,
Vad erejéből zsonge méz ered.

A hon oltára lett csendes lakodból,
Lobogó lelke: az oltári tűz,
Körüle már az áldozók csoportja,
Mit hívó ajkad koszorúba fűz;
Neked szenteli remekét a lángész;
Műve zsongéját a dalló szerény,
Salakját hányja ez le, az még szebben
Ragyog fel lelked tisztító tűzén.

A nemzet bünös álomban nyavalygott;
A gyöngé könyűt önt, s fohászt rebeg,
De, nézd, a gyéplőt az erősnek karja
A mélység szélén mint ragadja meg!
Bilincs, vagy álom! az álom, bilincset.
Bilincs, álmat szül: mindkettő halál!
A szemfedőt kik letépték hazádról,
E nagy, dicsőknék egyike valál.

De mig reánk üdv árad szellemedtől,
Te, kinnak ittag öröm-poharát,
Atyai szived emésztő gyötrelmét,
Egy éj, a másik éjnek adta át;
Nemes, nagy tűrő! villám-sujtott árboz!
Égő lelkednek vértanuja te!
Önként borultál a máglya tűzére
Sötét éjünkbe mely dicsfényt vete.

Küzdő sajkádat látom utra kelni,
Vészektől hányva hab s örvény fölött,
Dagad hév lelked merész vitérlája,
Jós szellő játszik fürteid között,
Ölő gúny üldöz! de kivillan végre
A pályafok, mit irigy köd takart:
Itt az ohajtott mező dús viránya,
Itt az új világ réve, itt a part!

Ott állasz, lelki fenség tűzszemedben,
Arczodról küzdés veritéke hull,
Üdvözlőn zendül hüveidnek ajka;
Megtér a hitlen, s lábadoz borul;
De meghódítva nincsen még országod,
Felütve zászlók az új partra bár,
A még rejlő kincs, s magas szellemed közt
Ez alacsony sirdomb lett a határ.

Szórjunk virágot e halomra! őszi
Rózsákat hintsen minden honfikéz!
A dalnok égőn esdett nyugalmanak
Virága, ugys csak sirján tenyész; —
S te roskadó lak, szegény tűzhelyeddel!
Mely annyi kinnak hű tanuja löl,
Beszélj minékünk: volt nyájas lakódnak
Sorsával küzdő, — dús érzelmiről!

Oh! álmodó szív, költői varázsd
Körüled mily dús, vidám leplet szótt,
Fényétől tündér virágként mosolygott,
Mely csak gyötrelmet szórt reád, — a föld!
S mely kinaidra hidegen tekintte:
Malaszt forrása, a szent drága hon,
A rideg hajlék, örömek tanyája,
S e rozzant kunyhók tére — Széphalom. —

Esküdd a késő hála bánatával,
Esküdd, hazám, e néma hant felett!
Hogy: nagy fiadnak a mit álma rajzolt,
Valóvá himzi áldozó kezéd;
Hogy, melyet ülsz, ez ünnep ragyogása,
Mely szerte árad kunyhón, palotán,
Nem szór az árvák — tennen árváidnak —
Forró könyvére, hideg fényt csupán.

Te pedig napja dicsőnk ünnepének,
E hon szívében mindörökké élj!
S hadd lásson ujra, s ujra felvirulni,
Mesés Aloe, — minden század év;
Ragyogj lelkünkbe! s majd ha évek folytán
Beomlott a sir hamvainak felett:
Áldóbb hajnalban nyissd fel az utódnak
Reánk mosolygó tündér kelyhedet.

E szavaltat után senkitől nem sejtett s megható meglepetés várakozék reánk. Egy galambfehér ős öreg lépett az emelvényre. A kovácsvágási lelkész *Kálniczky András* volt ez, ki oly helyes és

igaz, mint érzékeny s megható szavakban önté ki szíve érzeményeit a felett, hogy Isten meghagyá érne a napot, hogy ő, ki csak *tizenötöd* magával temeté el a nagy Kazinczyt, még tanuja lehete, miként sirjánál a tisztelők *ezrei* gyülnének össze! Ezután a „Szózat“ énekelteték, mely alatt négy csernek a sirhoz tiltetését néhány kapavágással jelképezé a szép és lelkes *Sennyey-Vécsey bárónó*. Végre a lelkes *Károlyi Ede gróf* rekeszté be az ünnepélyt, kérve a többi közt a szomszédos *Hosszulás* községét, névszerint annak derék előjáróját, *März Györgyöt*, hogy azon négy nagy cserfát, melyet özvegy *Bretzenheim-Schwarzenberg* hercegnő a sir körül négy-szögben ide tiltetett, vegyék őrizetük alá addig, míg a nemzet e szent helyet egészen át nem veszi, és a sir fölé egy diszebb emlék felállításáról gondoskodik. Örömmel fogadák ezt a hosszulásiakat, s tiszta magyarsággal egy dalt éneklének el. Eredetileg sváb gyarmat e falu, de már tisztán magyarul beszél, s ugy is viseli magát.

Ezután a menet ismét Ujhelybe tért vissza. Az azóta összegyültekkel együtt a „magyar korona“ című vendéglő nagy terebében rendezett lakomára jövének össze, hol azonban 300 és néhány teritéken felül sem készület sem hely nem volt, s azért sokan hely nélkül járkálnak az asztalok közt. A megérkezők közül az ünnepély vezérlői *Sennyey Pál* báró, *Károlyi Ede* gróf és *Szemere Miklós* a költő lelkes éljenekkel fogadtatának, s az éljenezés *Andráshy Gyula* gróf megjelenésekor már épen szünni alig akart. Nem hiányoztak az áldomások ősi szokásunkhoz képest. — Ezek közt egy költemény olvastaték fel, mely a sir felett leendett a maga helyén, ha magát megnevezni nem akaró szerzőjétől azt valaki nem épen csak ez alkalommal hozta volna magával, s mely itt következik:

Kazinczy szelleme:

Kik vagytok ti, kik a csöndes éjben
Sirom nyugalma háborgatjátok,
S az örök álmom édes kéjében
Szendergőt, — pihenni nem hagyjátok?

A nemzet szelleme:

Hálás utódok, kik meggyujtani
Jöttek fáklyáját honszerelmednek,
Jöttek emléket meggyujtani
Nem feledhető érdemeidnek!

Kazinczy szelleme:

Sem fény- sem hirszomjat nem ismerék,
Honom szent érdeke volt hő vágyam,
Érette küzdve kinokat nyerék,
S nyomort jutalmul, ez volt nyugágyam!

A nemzet szelleme:

Mit egykor a hon ellened vétett,
Engesztelésül, hoz mély bánatot,
A nemzet immár téged megértett,
S szent poraidnál kér bocsánatot.

Kazinczy szelleme:

Nem ti, nem a hon sebzé szívemet, —
S már e sebnak is elmúlt fájdalma,
Isten megáldá törekvésemet
Égbe emel ügyünk diadalma.

A nemzet szelleme:

Hálakönyekkel áztatott babér
Örök zöldje borítsa hantodat,
S ki hozzád egykor imára betér,
Fris füzérekkel hintse lantodat.

Kazinczy szelleme:

Áldva legyen hazám, látom mint derül
Vészfellegekkel ostromolt eged,
Látom pártviszályt mi gonddal kerül
Karöltve járó minden gyermeked!
S mely egybekapcsolt, meg ne távoljon
A szent kötelék! — Szilárd akarat
A vészfergeteg bár honnan düljön, —
S egyesült erő, — győzelmet arat!

A nemzet szelleme:

Dicsőség neked, ki a homokból
Aranszemeket gondosan szedél,
S az enyészetnek indult romokból
Új épületet emelni kezdél;
Te gyujtál lángra sok honfi kebelét, —
Dicső férfiak léptek nyomodba,

S most már az egész nemzet harcra kelt, —
Vivni elazántan tömött sorokban,
Nem romba döntő vész erejével,
Nem a vérmézők csatatengerén,
De a tudomány s ész fegyverével
Az erény s erkölcs magasztos terén.
A pálya törve, az ut nyitva áll,
Vedd azért, nemtőnk, vedd fogadásunk,
Hogy ki honáért sikra ki nem száll,
Áldva ne legyen, ne legyen társunk.

A tovább folyt lelkes áldomások közt, felolvastam azon köszöntőt, melyet nagy Kazinczynek leghűbb barátja *Dessewffy József* gróf Kazinczy 60-ik születésnapjára irt, s melyhez hiteles forrásból hozzájutván, azt ide is iktatom tanúságul annak, mily látnoki tehetséggel jövendőle a nagy férfinak nagy barátja:

1819-ben gróf Dessewffy József Kazinczy Ferencz barátjának

élte 60-dik évében.

Hatszor tiz öszt érdem, s üldöztetés között
Bú s gondnal fáradtan átélő barátom,
Minden időperced nekünk gyümölcsözött,
Minden óra téged új diszbe öltözött
Halhatatlan! könnyen sírnak indulsz látom.

Az epés kajánság fogát eltördelte
Gyémánt tartósságu s fényű érdemeden,
Rágott, rágott, de csak önzrodáját nyelte,
Minden harapással reptedet emelte,
Nem ejthetvén csorbát, ő csorbult lelkeiden.

Mig e nyögő haza termend fris virágot,
Ragyogó napfény fog rajtunk tündökleni,
S hevével érlelni édes szőlőágot,
Hogy ránk is csepentsen egy kis boldogságot,
Kedves lesz a neved, híred fog fényleni.

Azért hurczoltatál országról országra,
Hogy a külföldön is erónket nézhessék,
Sőt itthon is szántak sok méltatlanságra,
Vagy hidegen néztek a szép fáradságra
A pulyák, a nagyot hogy eltemethessék.

Ápolva gerjesztő jutalom híjjával,
Mely másutt a lelkes főket koronázza,
Hányszor jelenél meg az irigy mocskával,
Hányszor vágott ő meg vastag ostorával,
Ő, a ki a homályt a fény közt hajhászsa.

Tövis Idvezitőnk gyászos koronája.
Anitosz Sokratest bürökkel kínálta,
De fennáll megváltónk kegyes oskolája,
El még a bölcs Sokrat a bölcsék példája,
Mind a kettőt a nép megölte s csudálja.

Néked is a tisztább maradék hágtatni
Fog könnyel áztatott oltárt meg oszlopot,
Midőn a magyar szív reményt fog forgatni,
Minden magyar ajak magyar szót hallatni,
És nem lesz az durva, ki magyar tejt szopott.

Ekkor magzatidban meg fognak ösmérni,
Velek együtt minket, hogy szebbre neveltél.
Nem lehet mindenkor az óba heverni,
Javitál, nem rontál, midőn kezdte merni,
S a jövendőnek is bölcsen megfeleltél.

A lakoma ezután a mivel kezdeték, avval be is végeztek azt: éltették a hazát mindenek előtt és mindenek felett.

Mielőtt szétoszolnánk, fáklyákat hozatánk, s végig vonultunk zeneszó mellett és lelkes felkiáltások között az ujonnan elnevezett Kazinczy-utcán, azt lelkesedésünkkel felszentelendők, s onnan visszajövet a főpiacson levő azon emlék mellett álltunk meg, mely a megyénk nemesi felkelői közül elestek számára állították, s melyre a felírást még Kazinczy Ferencz szerkeszté, nem szoltunk róluk semmit, csak azt énekeltük el: „Nyugosznak ők, a hős fiak, dülő csaták után!“ s egy pár száz fáklyánkat a hóban máglyákká összerakva, szétoszlánk.

Még néhány szót. A Széphalmon megjelent közönség számát 4000-nél többre, s talán jóval többre is tehetjük, kik közt sok lelkes szép hölgy, továbbá a rang, osztály különbsége nélkül ur és pór, gazdag és szegény, közel s messze vidékről egyaránt itt volt, osztolni a honfui hála s kegyeletben, a honszeretben s lelkes-

désben. Az idő kedvezett, mert mintha a honfi-szívek s keblek melege idézte volna elő a lanyha időt, s a figyelem, melylyel minden ott kiejtett szót lesénk, a teljes szélcsendet; még a sűrű köd is, mely tegnap egész napon tartott, magasabbra szállt fel, ma csupán hegyeinket borítván el szemeink előtt, ez is azonban talán csak

azért volt így, mert megírta Szemere Miklósunk előre: „*Miért borongasz, bérczek legdicsőbbje?*“

Azzal végzem tudósításomat, vajha leróhattuk a nagy férfit sirjánál, a nagy tartozást, melylyel Kazinczy Ferencznek mindannyian, s mindíg tartozunk!
Matolay Viktor.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton levele.

CXIX. Levél. „33,333 frank és 33 $\frac{1}{3}$ centime.“ Francia vigjáték. Szerdahelyi javára.

Az a darabban a mese (a szó betűszerinti értelmében „mese“), hogy egy pazarló nagybátya ötszáz ezer frank örökséget hagy zsugori unokaöccsének, azon feltétel alatt, hogy ez saját összekapargatott százezer frankját három nap alatt elébb költse el: ennek tehát mindennap el kell prédálni 33,333 frankot és 33 $\frac{1}{3}$ centimet, még pedig a végrendelet értelmében csupán korhelykedési és fényüzési czélokra. A gondolat elég bizarr: egy fősvény, a ki kénytelen tékozolni. Az első nap nehezen megy a pazarlás, de másodnap a balletszemélyzet közé keveredik az örökös s harmadnap már ugy benne van a tékozlásban, hogy nemcsak saját százezer frankját, hanem az öröklött ötszáz ezeret is elvesztegeti. Szerencséjére azonban a tánczosnők nagylelkűek, egy jó lélek közlők megmenti az elvesztegetett ötszáz ezer frankot, odajándékozza egy szegény leánykának, a ki a zsugoriba szerelmes, s a szegény leányka kezével és vagyonával boldogítja a tönkrejutottat. — Lát-nivaló, hogy ez a legvalószínűbb történet a világon, a mit a kakasarkon forgó vár óta elmondtak: egy tékozló nagybátya, a ki után 500 ezer frank hagyaték marad: eltékozlásra parancsolt másik 100 ezer frank; egy örökös, kinek nem jut az eszébe, hogy bároságot vegyen, így egy fütty alatt eltékozolhatja a vagyonát, s senki sem mondhatja, hogy nem az ablakon dobta ki; részeg fővel aláirt kötelezvények; ajándékot visszaadó ballerinák, szerelmes leveleiken aggódó kaméliás hölgyek, keresztapjukba szerelmes leánykák, s egy őszintén szerető tönkrejutott fősvény, a ki akkor fedezi fel, hogy menyire szerelmes ő a keresztleányába, midőn már semmije sincs, annak pedig fél milliója van. Mind ezt olyan könnyen el lehet hinni, mint azt, hogy a kongresszus napjával kezdődik az örök béke. Hanem mulatságos helyzetekben bővölködik e bohó darab, s Szerdahelyi jó kedélye elfeledteti az emberrel, hogy milyen óriási ostobaságot kötnek most a nyakába. A színház az ajtónkivülmaradásig tele volt.

Az angol királynő aranyos diszágya.

A múlt év végén írták a külföldi lapok, hogy India egyik fejedelme, a Kashmiri maharadsa, *Rambir Sing*, tiszteletének jeleül egy nagyértékű aranyos ágyat küldött ajándékban az angol királynőnek. Ezen ágy rajzát közöljük ez alkalommal.

Ezen ágy azon könnyű szerkezetű nyoszolyák egy neme, a minőket Indiában a sátorokban (dobbah) szokás használni. Finomul készített s gazdagon megaranyozott négy karsu póznán áll egy zöld színű mennyezet (bal-dachin); mint tudjuk, a zöld színt különösen tisztelik a mohamedánok. A mennyezetbe különféle színű képek, arabeszkék, madarak vannak beleszőve. A fekhelyet körüllepipő függönyök gazdag arany rojtokkal s bojtokkal van-

két takaró, melyek szintugy csörögnek a rajtok levő sűrű arany himzéstől. Az ágy tetejének sátor alakja van s 10 lábnyi magas; egész belseje rózsaszínű selyemmel van kidiszítve.

Az ágy értékét 1,500,000 forintra becsülik. Mult évi novemberben hozták azt, egy kashmir-shálokból készített sátorral együtt az angol királynő windsori palotájába, hol az ünnepélyes átadásig előlegesen a trónterembe helyezték.

A muzeumi disz-székek ügyében *)

Igaz lelkesedéssel kezdett vállalatnál a felmerülő akadályok csak fokozták a tevékenységet és nagyobb szerűvé teszik a sikert: így azon hazafias

szerepet szülte szép tervnél is, mely hölgyeinket jelenleg foglalkodtatja, a kivitel nehézségei arra látszanak rendelve, hogy az indítvány egész hordereje kiderüljön, a magasztos czél legmél-több módon éressék el. Mert azon ellenmondás, mely szerint a szándéklott himzés mindennapi használatra alkalmatlan: mig annak elhagyásával lényegesen vesz a disz-székek magasabb érdeke: korántsem bír a megoldhatlanság bélyegével: egyrészt a himzés anyagának megválasztása és kiviteli módja által nagy mérvben fokozható a tartósság; más részt lehet a czimereket elhelyezésük által óvni, és köznapi használatnál diszes takaró által teljesen védeni. Ha ennek következtében a székek sajtáságos alakot nyerendnek, az épen művészeti becsüket emelendi: azért mielőtt végkép lemondanánk azon reményről, hogy a megyék ősi czimerei gyengéd kezek által művészileg himezve, diszitsék a n.

Az angol királynő aranyos diszágya.

muzeum butorait: óhajtható volna, pályázat útján megkísérteni, nem találkozik-e honunkban művész, ki a fenforgó ellenmondást felhasználván, a disz-székeknek nemcsak minden tekintetben czélszerű, de egyszerűsége magasabb művészeti értékkel bíró alakot tudna adni. Igaz, hogy anyagilag véve csekély tárgy egy szék: de szépségének nincs határ szabva, és midőn magas jelentőségre emelve mint hölgyek ajándoka és nemzeti kincs fog szerepelni, nem méltatlan, hogy rajta hivatásos művész remekeljen. Ezenfelül ha szélesebb körű pályázatban az illető iparosok, szobrászok és építészek felhivatnának tervek készítésére: nemcsak a nemzeti muzeum gazdagodnék igazi műkincscsel, de még így egy más, hazánkra nagy mértékben üdvös eredmény koronázná lelkes honleányaink szép vállalatát: a hazai ipar és művészet emelkedése.

Irodalom és művészet.

+ (Ballagi Károly „Német nyelvetana“) a napokban Heckenast Gusztávnál negyedik, teljesen átdolgozott kiadásban jelent meg. A munka jószágáról tanuskodik az, hogy 10 év alatt már négy kiadást ért.

*) Ugy értesülünk, hogy az e tárgyban összeült bizottmány megváltoztatá első határozatát, melyről lapjaink is emlékeztek. A sok himezés hámozás után, ugylátszik, mégis lesz valami a tervezett disz-székekből. E reményben tesszük közzé a jelen nyilatkozat-

+ (Petőfi munkáinak) új német fordítója akadt. Schmidt Bruno, b. Sina egyik gazdatisztje Kevermesen, vállalta magára annak eszközlését.

+ (Ormodi Bertalan „Magyar romanzero“) című versgyűjteménye csinosan kiállítva megjelent. A munka 214 lapon 87 költeményt tartalmaz, melyek szerző tehetségéről tanuskodnak.

+ (Szokolai Viktor „Tutti frutti“) című két kötetes beszélygyűjteménye megjelent. A munka 12, többnyire vig színezetű beszélyt tartalmaz. A két kötet ára 1 ft. 50 kr. Az előfizetők névsora is közölve van benne, melyből kitűnik, hogy a „Tutti frutti“ szép pártolásnak örvend.

+ (Új magyar művek.) Emich Gusztávnál legújabbban következő munkák jelentek meg: a rég emlegetett „Szegény gazdagok“ című regény, Jókai Mórtól. I. kötet. Ki Jókaitól csak egy kis beszélykét olvasott is, tudni fogja, mi minden szépet várhat ez újabb művétől, mit a „Neueste Nachrichten“ című bécsi lap is új évtől kezdve német fordításban ismertet olvasóival. Ára a négy kötetnek 4 új ft. — „Magyar népmesék gyűjteménye,“ kiadta Kazinczy Gábor és Toldy Ferencz. Harmadik kötet; ára 1 új ft. — „Bethulia hölgye,“ hősköltemény hat énekben, írta a népies beszélyeiről ismert Garay Alajos. Ára 60 új kr.

— Megjelent Kerékgyártó Árpádtól: „Magyarország mivelődésének története.“ IV. és V. füzet. Kiadja Krupinszky János. Előfizethetni folyvást füzetenkint 1 forint 5 kr-ával. Az előfizetési pénz a kiadóhoz (két-sas-utca 18. szám), vagy Pfeifer könyvkereskedésébe küldendő.

+ (Pályaművek.) Az 1859. évi gr. Teleki-jutalomra dec. 31-ig következő című pályavígjáték érkezett be: 1) A színészet bolondja. 3 felv. 2) Két-száz arany. 3 szakaszban. 3) Ő csak ingerkedik. 3 felv. 4) Compossessoratus. 5 felv. 5) Két völgyény. 5 felv. 6) A lángész. 3 felv. 7) Irma és Mari. 4 felv. — A Karácsonyi-jutalomra pedig ugyancsak dec. 31-ig következő 12 pályadrama küldetett be: 1) Egy árva király. Tört. dráma 5 felv. 2) More. Tragedia. 5 felv. 3) Sámuel király. Tört. dráma 5 felv. 4) A nagyravágyás. Dráma 5 szakaszban. 5) Az ítélet napja. Tört. dráma 4 felv. 6) Kereszt és félhold. Tört. dráma. 5 szak. 7) Jog és bitortlás. Tört. dráma. 8) Csák. Szomorujáték 5 felv. 9) Csák Máté. Tört. dráma 5 felv. 10) Nemes boszu. Dráma 5 szak. 11) A titkos iratok. Dráma 5 felv. 12) A harmadik magyar király. Tragedia 5 felv. — Az Akadémia által kinevezett pályabírák, a vigjátékokra: Lukács Móricz, Toldy Ferencz, Greguss Ágost; — a komoly drámákra: b. Kemény Zs., Tóth Lőrincz, Jakab István.

— (Jókai Mór e hónap végével) tartandja akadémiai székfoglaló előadását, melynek tárgyát a „magyar néphumort“ választá. Olvasóinkat érdekelné fogja azon előleges híresztelésünk, hogy e művet február elején egész terjedelmében közlende a Vasárnapi Ujság.

— (Protestánsokat érdeklő.) Osterlamm Károly pesti könyvtáros egy rajzokkal, arcképekkel, jelvényekkel és bő szöveggel ellátott színnyomatu nagy táblázatot adott ki, melynek címe „Időszaki tábla a magyar protestáns egyház történetéhez.“ Szerkesztette Haan Lajos b. csabai ev. lelkész. E táblázaton azonkívül, hogy a magyar protestánsok viszontagságai s nevezetes eseményei sikerült képekben s értelmes leíró szövegben elő vannak adva, még több nevezetes arcképpel is találkozunk, ilyenek Luther és Calvin mellett Budai Ezsaiás, Bethlen Gábor, Thurzó György, Szeberényi János; ezenfelül számos alkalmas idézet a Sz. Írásból. A művészi kivitelű mű nem csak valódi szükséglet pótolhat minden protestáns családnál, melyet a vallásszabadságért annyit küzdött őseinek története érdekel, hanem valódi díszére is szolgálhat az minden háznak. A táblázat már néhány héttel ezelőtt jelent meg, s mint halljuk, érdemelt részvétre is talált az illető közönségnél. A hasznos és tanulságos mű ára 2 ft.

— (A „Magyar színházi lap“) című új hetilap első száma múlt vasárnap jelent meg. Mint olvasóink tudják, e lapot Egressy Gábor szerkeszti. A lap 4 rétből, csinosan van kiállítva. Az első számot két régi magyar jelmez mutató szép rajz díszíti. Tartalma: Beköszöntő a szerkesztőtől, Tompa egy balladája, Eszter szerzőjétől egy regény-részlet, több művészeti értekezés, színi kritika, külföldi levél stb. Ez első szám arra mutat, hogy irodalmunk e lappal egy komoly törekvésű művészeti közlönyt fog nyerni. — E lap jelenté azt is, hogy Egressy Gábor még e hó folytán vendégszerepelt fog a nemzeti színpadon.

+ (A „Budapesti Ssemle“) XXII. és XXIII-ik füzete szintén megjelent, következő igen becses tartalommal: I. Zrinyi és Tasso. Első közlemény. Arany Jánostól. — II. Látogatás Belgiojoso hercegnőnél Párisban. Almásy Vilógh Páltól. — III. Erdély irodalomtörténete különös tekintettel történeti irodalmára. (VII. közl. Vége). Szilágyi Sándortól. — IV. A nemzetgazdasági eszmék és elméletek története. Második közl. Az újabb kor. A merkantil rendszer. Kauts Gyulától. — V. A jelenkori német regényirodalom. Második közl. A társadalmi regény. I. Salon- és női regény. II. Népregény III. Szoros értelemben vett társadalmi regény. Kecskeméthy Auréltól. — VI. A természettan szelleme és újabb iránya. Közli Brassai Sámuel. — VII. Az erdélyi múzeum előzményei. Szilágyi Sándortól. — VIII. Az erdélyi múzeumegylet alakító gyűlése. Jakab Elektől. — IX. Magyar tudományos akadémia. Októberi és novemberi előadások. Cs. A. — X. Irodalmi szemle. La légende des Siécles, de V. Hugo, 2 vol. 1859. (Montegut nyomán.) Sz. K. — Four Idylls of the King. — By Alfred Tennyson, poete laureate. 1859. Szász Károlytól. — E nagy gondal szerkesztett komoly irodalmi vállalatot ujjolag figyelmébe ajánljuk közönségünknek.

+ (A „Debreczeni Emlény“) is megazületett. Szerkeszté s kiadá Kulini Nagy Benő. Az „Emlénybe csupán debreczeni írók dolgoztak, névszerint a következők: Báthori, Illésy György, Kadarczy, Kulini Benő, Oláh Károly, Orbán Pető, Sárváry Elek, Balkányi Szabó Lajos, Tóth Ferencz és Köny-

ves Tóth Mihály. Tartalma legnagyobb részt versek és beszélyekből áll. Nem ártott volna a fölveendő műveket kissé jobban megrostálni. A könyv 311 lapra terjed. A prózai rész jó öreg betűkkel van nyomva. Ára 1 új ft. Tiszta jövedelme az építendő debreczeni nemzeti színház pénzalapja javára van szárvá.

△ Megjelent: A római magánjog rendszere mai érvényében (pandekták). Írta Hoffmann Pál Lajos törvényszéki segéd a pesti cs. kir. orsz. törvényszéknél. II. Füzet. Az egész mű terjedelme eredetileg csak két füzetre volt tervezve, de a szerző a tárgy nagysága miatt, azt még egy harmadik füzetrel megtoldani kénytelen, mi miatt az egész mű a jelentett 12 iv helyett 18 iv-nél is többet teend. Ennek folytán a szerző előfizetőit kéri, hogy pótlólag előfizetéképp még 1 újftot hozzá (molnár-utca, 20. sz.) jövő 1860-ki január 15-ig, bérmentesen beküldeni sziveskedjenek. És így az egész előfizetési ár 3 fira lesz kiegészítve. A harmadik füzet jövő február hó folytán fog megjelenni. A kik a jogtudományok mezején csak fölületes jártassággal bírnak is, tudni fogják, hogy e mű irodalmunkban új, s nagy hézagot pótol, miokból sietni fognak azt pártolással támogatni.

△ („A nép újsága“) vezetését új-évtől kezdve Magyar Mihály ideiglenes felelős szerkesztősége mellett mint főmunkatárs ismert ifju költőnk Thali Kálmán vette által. E változásból a lapnak csak nyereséget jósolhatunk.

— („Eger várának hősi megvédése.“) Ily című, sok ügyességgel rajzolt hazai csataképp jelent meg legközelebb. Az érdekes mű újabb tanúságot tesz Viskéleti Béla folytonos tanulmányairól s compositiói haladásáról. A rajz az ő műve; a könyv egy bécsi nyomdát. Kiadója s tervezője e képnek Vahot Imre, ki azt külön is árulja s előnyös föltételek mellett a „Napkelet“ előfizetőinek is megküldi.

— Az egri nyomdából egy jeles és gazdag tartalmu kath. egyházi énekes kézikönyv jelent meg ily címmel: „Cantica sacra“ stb. hangjegyekre téve kiadták az ismert nevű Zsasskovszky Ferencz és Endre testvérek, egri képezdei és gymnasiumi zenetanárok. — Ezen könyv első része számos, 4 férfi hangra tett latin éneken kívül, még a mise, vecseryék, és egyéb isteni tisztelőknél éneklendő dallamokat — a megkívántató szükség szerint — részint gregorianus, részint figurális modorban foglalja magában, mely rész leginkább a papnöveldéket és a lelkipásztorokat illeti; — a mások jóval nagyobb, kántortanítóknak levén szárvá, többek közt tartalmazza az ugynevezett „funerale.“ Tudván, hogy az énektanításon eddig semmi rendszeres kalauzok nem volt az éneklő kántoroknak, e hiányt az itt szóban forgó könyv nagyon pótolja, a mennyiben benne számos különféle alkalomra való halotti énekek találkoznak, melyek közt a régiak mellett több új eredeti szövegű hatotti ének foglal méltó helyet, és az egész mű becsét jelentékenyen emeli. Ilyenek Pájer, Mindszenti, Orosz, Makári egyházi költőink szövegei, melyek 2, 3, vagy 4 férfhangra tett és részint régi, részint új jellemző egyházi stylen készült dallamokkal látvák el. Miután pedig e munka szerzői több műveik által az egyházi zeneirodalom terén mint szakértők bizonyultak be, s e mű körül is mindent elkövettek, hogy az akár a tartalom, akár kiállítás, akár pedig jutányos ár tekintetéből alkalmas és becses kézikönyvvé válhassék, — bizton lehet remélni, hogy az egri érseki hatóság jóváhagyásával ellátott jelen munka is hasonló pártolásban részesülend, mint eddigi becses műveik; — kiemelendők itt az eddig divatozott bucsustatók megszüntetése tekintetéből szerkesztett jegyzetek, melyek által szerzők a temetés körül néhol becsusztott visszaélések megszüntetésére, illetőleg kiszorítására alapos okoknál fogva törekednek. — Mindezek után mi ezen művet, mely főleg „Funerale“ című részével jelenleg egy nagy hézagot tölt be, s a kath. képezdei növendékek, általában pedig az énekeseknek nélkülözhetlen kézikönyv gyanánt kínálkozik — méltán ajánlhatjuk az illetők figyelmébe. Ceakis így lehet várnunk, hogy a lyurgikus éneklésbe helyenként becsusztott némi visszaélések és elferditések eltávolíttatni, és az óhajtott rendszeres egység elértetni fog. Ára az egész 8-ad réttől, szépen kiállított 14 ives munkának 1 ft. 40 kr. újjézenben. — Megrendelhető Egerben a szerzőknél, és könyvtáru uton. — Simonffy Kálmán.

+ (Új vigjáték.) Fáy András, a köztisztelőben megöszült 74 éves irodalmár ily hajlott korában is szolgálni kíván irodalmunknak. Mint a „Hf.“ írja, a napokban végezett be egy új három felvonásos vigjátékot e cím alatt: „Mátrai vadászok.“

+ (Hangversenyek.) Újévnapiján két hangverseny volt. Az egyiket Hauser Miska rendezte a múzeumban bucsuelőadásul. A „madár a fán“ ezuttal is igen ügyesen fütörésztett, s mivel azt tapasztalta, hogy a Rákóczy-induló mindenütt nagy lelkesedést ébreszt, hát „a madár a fán“ is kapta magát s ő is elfütölt belőle egy darabot. Hofbauer Zsófia magyar öltözetben egy szép magyar dalt énekel. Bignio is hatott magyar dalaival. Szerdahelyi pedig Kakas Márton „Magyar divat“ című versét szavalta el ismét nagy tettség közt; ismételnie is kellett. — A másik hangversenyt Schlesinger Gyula, bécsi fiatal zongoraművész rendezte az „Európa“ termében.

Egyház és iskola.

+ (Szathmáron az ottani püspök patronatusa alatt) egy kath. nagy-gymnasium áll fenn, hol az új tanterv életbelépte óta is csaknem minden tantárgyat magyarul adtak elő; a jelen tanévben — írják a „P. N.“-nak — midőn a legfelsőbb intézkedés folytán méltán azt lehet válni, hogy a növendékek nemzetiségére való kellő ügyelet mellett — az iskola tisztán magyar elemekből állván — az előadások vehiculuma kiválólag a magyar nyelv foglenni; a német nyelvnek az előadásoknál nemcsak tulnyomóság adatott, hanem a két legfelsőbb osztályban a magyart merőben le is szorította. Hogy az

ily eljárás mennyire a tudományos előhaladás rovására történik, nem szükséges okokkal mutogatnunk.

⊙ (A magyar- s erdélyországi kegyestánító rendiek 1860-ra szóló névkönyve szerint) a t. rend kormányzója főt. Purgstaller Cal. József; a rendtagok összes száma 280, kik közül 216 áldozár, 42 növendék, 21 újoncz, 1 fráter; továbbá ezek közt tanító 189, lelkesz 6; a társházakon kívül foglalatostodik 13, kik közül 2 áldozár Észak-Amerikában hitkövet (missionarius). A rend iskoláiban járó tanuló ifjúság száma volt 1858-ban 5643 és 1859-ben 5733. E számok eléggé mutatják e szerzet jótékony működését.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

⊙ (Lóverseny Debreczenben.) Alföld lókedvelői e hó közepén gyűlést tartanak Debreczenben egy lóversenyegylet alakítására, mely, ha sikerül, az első verseny a jövő október hóban fog véghezmenni. Debreczen város a versenytérhez kész a szükséges föld megajánlására; ezenkívül a város polgárai egy díjat, ugyiszintén alföld hegyei egy hölgydíjat szándékoznak alakítani. Debreczen városa e versenyek által nem kissé fogna emelkedni, a min csak minden hazafi örülhet. Hiszszük azt is, miszerint a lóversenyeknél parasztagzadák lovai számára kitűzött díjak a szokásos 25—50 ftnál magasabbak, s olyanok lesznek, melyek messzebb vidékről is oda csalják a versenyzőket; mert ne feledjük, hogy a lóversenyek célja nemcsak mulatság, kedvtöltés, hanem a lótenyésztés emelése egyszersmind.

Közintézetek, egyletek.

⊙ (Az erdélyi magyar nemzeti múzeumnak), mint eddig értesültünk, a következő vállalatok szerkesztősegei küldenek tiszteletpéldányt: Vasárnapi Ujság s Pol. Ujd., Budapesti Szemle, Uj Magyar Múzeum, Magyar Sajtó, Magyar Néplap, Pester Lloyd, Nővilág, Religió, Protestáns egyh. és isk. lapok, Gazdasági Lapok, Vadászlap, Divatcsarnok, Pesti Napló, Hölygfutár, Nép Ujsága. Többi lap társaink sem fognak elmaradni.

△ (Kimutatás az irgalmas szerzet budai kórházát illetőleg 185⁹/₁₀-iki közigazgatási évről.) Néhai Puchói Marczibányi István v. b. t. tan. és neje, 1806-ban Budán, a Császárfürdő közelében egy betegápolást alapítottak s annak igazgatását az irgalmas-szerzetre bízták. Ez intézet 1815-ben nyitattván meg, abban ez ideig, u. m. 45 év alatt, 70,741 beteg nyert ápolást. Az intézetnek, mint alapítványtőke, a császárfürdő adatot át, mely akkor évenként 2440 ftot hozott, s a szerzet ez intézetet 49,000 ft. adóssággal terhelve találta, melyet 1830-ig letörlesztett. Most a javítások miatt ismét 60,000 ft. adósság keletkezett, mely 1840-ig le lett törlesztve, 1841-ben azonban új, a fürdőnek mostani alakjában kiépítéséhez fogtak, mi által az adósság 340,000 pengő ftra emelkedett. Igaz, hogy a fürdő jövedelme 1845-ben 16,000 ftra emelkedett, de a hitelezők 1848-ban felmondák tőküket. 1850-ben a fürdő jövedelme 22,000 ft., 1856-ban 34,500 pftra pedig emelkedett, az intézet fennállása mégis kétséges volt, de miután Császár Ő Felsége 1859-ben ez intézetet 160,000 ftnyi kölcsönben részelteté, annak pénzvizonyai, remélhetőleg rövid időn rendbe jönnek. Ápolat ez intézet 185⁹/₁₀-ki évben 2303 beteget. Foglalkozásra nézve a betegek közt 554 czipész, 321 napszámos, 116 szabó, 99 cs. kir. pénzfelügyelő, 78 asztalos, 78 kocsis, 64 csizmadia, 50 szolga, 50 sütő, 50 molnár, egyéb foglalkozásuk mind kevesebb számmal voltak, kik közt még megemlítendő 5 világi pap, 9 szerzetes, 9 tanító, 2 színműz, 7 magányzó 13 hivatalnok, 11 diákok (diurnista) és 12 tanuló stb. — Vallásra nézve volt a betegek közt 2002 róm. kath., 217 protestáns, 46 izraelita és 38 görög. Az elmebetegek osztályában ápolást nyert 77 egyén, ezek közül elbocsátott 17, meghalt 6, ápolás alatt maradt 54.

⊙ (A szolnokmegyei lovas- és gazdasági egylet) legközelebbi díjgaraszatot Török-Szentmiklóson e hó 16-án tartja.

Mi ujság?

+ (A Kazinczy-szobrot illetőleg) a „B. H.“ indítványozza, hogy az ne a Múzeum szobor-termében, hanem a muzeumi kertben állítsák föl, hova a legközelebbi tavaszon Kisfaludy Károlynak már négy év óta kész szobra is jöni fog, s Bercsenyi ércszobra is ott fog felállítani. Hogy Kisfaludy Károly szobra még mindig nem ékesíti a muzeumi kertet, annak oka a talpazathoz szükséges kövek hiányában rejlik. Miután azonban a főtiszt. Székesfehérvári káptalan a sóskuti kőbányák tulajdonosa hajlandónak mutatkozik e hazafias célra köveket ingyen kiszolgáltatni, a felállítás tavasszal okvetlen meg fog történni.

+ (Tisza-Dobon is volt Kazinczy-ünnep), mult dec. hó 20-án, mely alkalommal adakozás utján a Kazinczy-alapítványhoz 37 ft. 62¹/₂ kr. gyűlt be néhány perc alatt. Ugyanekkor Reviczky Tamás, urodalmi főtiszt, azon indítványt tette, hogy a község határának jelenleg Bányászeg nevet viselő ligetes része a szép nap emlékére ezentul Kazinczy-ligetnek neveztesse.

+ (A senede a Tinódi-ünnepélyt) Sebestyén napján január 20-án akarta megtartani, de mint halljuk, a farsang miatt a böjt valamelyik vasárnapjára halasztá. Ezuttal az utolsó magyar hegedős több szép zeneszerzeménye is elő fog adatni. Kovács Mihály festészahánkfia pedig azzal lón megbizva, hogy Tinódi képét allegorikai csoportozatban e napra készítse el.

• (A muzeumi czimeres díszszékek ügyében) a „Nefeletjs“ hasábjain, hol ez ügy először volt megpendítve, ismert regényírónk P. Szathmáry Károlytól igen talpraesett felszólalás olvasható, melyben a czimeres fából szándéklott csináltatását kárhóztatván, az eredeti indítvány szerint végrehajtandó sajátkezű himzés mellett nyilatkozik. Minap a „Hölygfutár“ szintén ilyenformán szavazott. Igen örvendünk a legközelebből érdeklött szaklapok ily

értelmű beleszólásán, melyhez az összes napisajtó, azt hisszük, annyival inkább csatlakozni fog, mert ez indítványnál a főczél körülbelől nem a muzeumi teremnek csimeres székekkel ellátása, hanem a volt, hogy a czimeres sajátkezű himzése által a magyar szépvilág a nemzeti intézet és emlékek iránti kegyeletének benső bizonyosságát adja. Pretium affectionis.

+ (A farsang már beköszöntvén hosszánk,) mi természetesebb, mint hogy a pezsgő vérű fiatalság fővárosunkban erősen készül a tartandó tánczvigalmakra. Ezek közt kétségkívül legérdekesbek s legfényesbek lesznek a „magyar uri bálók“, melyeknek elseje jan. 23-ra, a második februar 6-ra, a harmadik pedig februar 23-ra van kitűzve. Hogy e három tánczvigalom minden ízében magyaros lesz, azt mondanunk is fölösleges.

+ (Magyar ruhát csináltat most minden ember), a kitől csak kitelik, különösen siet vele a fiatalság, mert a farsang itt van, s a tánczvigalmakban ki akarnak tenni magukért. A hölgyek nem kevésbé sietnek magyaros öltözetükkel. S e tekintetben a vidék igen lelkiismeretesen követi a főváros példáját. A „K. K.“ írja, hogy Kolozsvárott Komlósi magyar szabó az ottani gombkötőkkel nem tud elegendő zsinórt előállítani. Pestről hónapok előtt 3000 ft. áru készletet rendelt meg, de Pest sem tud a sok megrendelésnek eleget tenni, úgy igénybe veszi Magyarország a magyar viselethez szükséges műipari készítményeket. Még Párisban is, honnan a divat egész Európába át szokott szivárogni, nagy tetszésben részesül a magyar ruha, úgy a nők, mint a férfiak részéről; erősen kezdik viselni a budát és mentét is. Magyar divatképeket nemcsak hazai lapjaink, hanem egy bécsi német lap is küldött szét közelebb előfizetőinek. Ily körülmények közt figyelmet érdemel egy erdélyi hölgynek e tárgybani felszólalása a „K. Közönyben“, ki azt indítványozza, hogy a magyar öltözetet ne vessük alá a divat szeszélyeinek, ne módosítsuk az, ne magyarosítsuk az angol, francia s tudja az ég, miféle divatokat, mert nekünk nincs szükségünk teremteni, hanem a meglevőt kell csak föllevenitenünk. Véleménye szerint a magyar viselet nem módosítható. Czikkirónőnek e felszólalása okot adott némely lapjaink divatképei, melyekben a magyar viselet elkorcsosulását látja. Különösen a női kanászkalapokkal nem tud megbarátkozni, mert ugymond, ez kivetkőzteti a nőviseletet nőiességéből, s annak léha pajzanság jellemét kölcsönzi. Hasonló roszaló észrevételeket tesz több más női öltözkedődarabra, melyek most magyar ruha neve alatt divatba kezdenek jöni. — A mi véleményünk e tárgyban az: hogy a magyar, úgy férfi-, mint nőviselet lényegében maradjon a régi, s el ne veszítse magyar jellemét. Mert nagyon csatlakoznak azon ruhaművészek urak, kik azt hiszik, hogy csak meg kell a ruhát zsinoroztatni, s aztán kész a magyar öltözet. Rávarrhatnák a (habár módosított) frakkra akár az egész gombkötő-műhelyt, azért mégsem lesz belőle sem dolmány, sem áttala. Hanem azért nem következik, hogy a magyar ruhán épen semmi változásnak sem szabad történni; történt az mindig s lesz alkalmazunk képekben is bemutatni, hogy a magyar viselet az idővel mindig változott. A czélszerűség s mindenekelőtt a nemzeti külsz szemmel tartása mellett, lehet sőt kell rajta változásokat tenni, mert különben azt kellene föltennünk, hogy nemzeti viseletünk már elérte a tőkélyi netovábbját; ezt pedig semmiről sem állítjuk, annál kevésbé a ruházatról. Vakmerőség volna állítani, hogy őseink öltözeke mindig egyforma volt; változott biz az, időnkint kisebb nagyobb mértékben, csak hogy e változás mindig eredeti volt, menten minden idegen divat utánzásától. Ily értelemben az idomítás mellett szavazunk mi is. A női kanászkalapokat szívesen elengedjük.

+ (Reményi Ede levele.) Hirnevés hegedű-művész hazánkfia a következő levélben jelenti, hogy végre haza érkezik: „Végre lélekzem. Majd nem tizenegyszáz év távollét után újra megláthatom honomat! Hogy örül a lelkem, azt nem is tartom szükségesnek mondani; de annyit mégis mondhatok és akarok is mondani, hogy megérkezésemkor széles jó kedvemben olyan bús nótát fogok hegedűmön huzni, hogy ha földieim szívei annak hallatára meg nem repednek, enyim, biz Isten, aligha szakadásnak nem induland; pedig kár volna! Kérem t. szerkesztő urat, legyen szíves ezen soraimat kedvelt lapjában közölni, és fogadja hazafiai tiszteletemet. Kelt Londonban, 1859. dec. 26-aa. — Reményi Ede, az angol királynő solo-hegedűse.

+ (Kakas Márton verses vesérszékkel,) melyeket az „Üstökös“ be ír, nagy tetszésben részesülnek. Egyik efféle versét, a „Magyar divatot“, Szerdahelyi már két hangversenyben elszavalta, még pedig valódi közkívánatra mindkét ízben ismételve. Most Szerdahelyi ugyancsak Kakas bácsinak „Egy akol, egy pásztor“ című költeményét szándékozik elszavalni, a Doppler-testvérek által rendezendő hangverseny alkalmával. — A „Temporum Testis“ t is meghívjuk e hangversenyre.

— (Az „Idők Tanuja“ azt írja) január 4-én, hogy „a széphalmi Kazinczy-ünnepély megtartása január 7-ére van kitűzve.“ (Azaz: ki volt tűzve dec. 7-ére — azonban szépen megtartották azt dec. 30-án.) Kissé balul tanuskodik az idők tanuja. Reverendus temporum testis még talán nem bír elég tudósítóval in partibus infidelium. Legalább loquatur latine.

— (Miss Pastranáról, a szörnyszépségről) azt irták a külföldi lapok, hogy meghalt. Most már halála okáról is tudósítanak. Ez nem volt más, mint szerencsétlen szerelem. Szabasztopolban halálosan beleszeretett egy angolba. Tudta, hogy rendkívül rut s szebbé akarván magát tenni, egyszer kapta magát s levágja szakálát. Ennek folytán kettős bajba keveredett. Julia k. a „tulajdonosa“, a ki a szerencsétlen teremtés rutságára s szakálára spekulálva járja be a világot, most folyton bántalmazá; az angol pedig úgy találta, hogy Julia k. a szakál nélkül még csunyább, mint azelőtt volt. Meg akarta magát fosztani életétől, de ez nem sikerült; melancholiába esett s úgy halt meg.

+ (Több bécsi kávéház), vendégei kívánata folytán újévtől kezdve minden magyar lapot megrendelt.

— (*La Cinna Oszkár*), pesti zongoraművészről, ki évek óta külföldön tartózkodik, s katonai kötelezettségének eleget nem tett, írják a bécsi lapok, hogy az illető hatóság elé idéztetett, s ha ott meg nem jelenik, katonai szökevénynek fog tekinteni.

⊙ (*A halál a lefolyt 1859-ik évben*) ugyancsak megvette a maga adóját; szorgalmasan kaszálgatott a maga számára, s mintha csak válogatott volna, annyi jelest elvitt oda, honnét nincsen visszatérés. Ha hazánk jelesbjei közül csak *Irinyi Józsefet* és *Hegedűsnét* említjük is fel, már eleget tettünk arra, hogy a sajnálat érzését újra fölébresszük. — A lefolyt évben hunyt el *Humboldt* Sándor, a világhírű tudós, a természet házi barátja, ki oly nemesen gondolkozott rólunk is magyarokról; *Grimm* Vilmos, a jeles német nyelvű testvérpár egyike, kik a német irodalmat egy olynemű szótárral ajándékozták meg, milyenén jelenleg a magyar irodalom számára Czuczor Gergely dolgozik; *Macaulay*, Angolország világszerte ünnepezt történeti írója; a jeles angol mérnök *Stefenson*, továbbá *Brunnel*, szintén angol mérnök és a Leviathan óriáshajó tervezője; Amerika világhírű regényírója *Washington Irving* és történetírója *Prescott*; továbbá *Old Brown*, ki, mivel a négerket akarja felszabadítani, bitófán kellett meghalnia. Továbbá a mult évben érte a halál sulyos karja *Yeh*, kínai kormányzót, a vérengző zsarnokot, az európaiak dühödt ellenét, ki oly sokáig szolgált gúnytárgyul az európai lapoknak. *Bauerle*, egy bécsi német lap szerkesztője több évtizeden át, ki mint szerkesztő öszült meg Bécsben, és ekkor költözött ki e városból, hogy idegen földön haljon meg. De a halál előtt mindnyájan egyenlők vagyunk, betér az egyaránt mindenkihez a kunyhóba és palotákba. A mult évben hunyt el: *II. Ferdinánd* nápolyi király, az uralkodás merev rendszerének képviselője; *Oszkár*, a svéd trónörökös; *Stefanie*, portugál királyi hercegnő; *Anna*, toskánai hercegnő; *János*, ausztriai főherceg; és végre *Metternich* herceg, e századnak csaknem egész első felében leghatalmasabb államférfia, tanácsadója, és mestere.

+ (*Jó ötlet.*) Egy nyitramegyei földbirtokos elkésve a burgundia-répa kiszedésével, attól tartott, hogy termése mind befagy. Kihirdetvé tehát, hogy ő repáját muzsikaszó mellett szedeti ki, mire minden munkás 10 kr. napi-díjjal hivatalos. A jó ötlet megtette hatását, a zene 200 munkást csődite össe.

— (*Főnyertesek.*) Január 2-án Bécsben a *hitelintézet* *sorsjegyek* huzása alkalmával a 250,000 ftból álló főnyereményt az 1480 sor 15 száma nyerte; a 40,000 ftos második nyertes a 3308 sor 87 száma. — Ugyanaz napon a *Majland-Comoi rentepapírok* huzása alkalmával a 22 sor (series) huzatott s ebből a 2750 szám nyeri a főnyereményt 20,000 fto. (A többi kisebb nyerőket lásd a P. U.-ban.)

— (*Még valami a mérges növényekről.*) Pelsőcz (Gömör), december végén. A Vasárnapi Ujság szerkesztésében van valami varázserő, mely a legszerűbb indulatu szívben is bizalmat ébreszt önmaga iránt, s az olvasó lelkét némi tevékenységre készíti. Így történt, hogy annak mult évi 28-ik számában én is bátor valék felszólalni a fűvésztudomány ismertetése tárgyában, a nőnemmel; később pedig ugyanezen lap 47-ik számában közölt cikk, melyben dr. *Kún Tamás* [ur a mérges növények ismertetését ajánlja a népispoláknak, lelkemben egy rég élő eszme nyilvánítására bátorita. — Mielőtt azonban saját eszmémről szólnék, a legméltányosabb elismeréssel kell nyilvánítanom, mennyire kívánatos és czélszerű lenne a doktor ur által ajánlott eljárás, — mert csak azok, kik a nép között élnek, tapasztalhatják leginkább, hány borzasztó eset adja itt magát elő a mérges növényekkel való tudatlan kuruzsolás miatt; lapokat irhatnék tele e tárgy- és dologról, — elég legyen azonban a szűk térhez mérten csak annyit említenem, hogy a közel mult nyár végén is, egy növendék-leányka, homlokán levő kiütéseit a *fütéj* — *Euphorbia* — egyik fájának mérges nedvével akarván gyógyítani, majd mindkét szemé világát vesztette el, hahogy korán orvosi segély nem érkezik. Hány borzasztó sebet láttam már és látok időnkint, melyeket sokszor csak parányi karczolás, ütés, vagy kis pattanásból egész a csont kihullásáig neveltek és terjesztettek el, ellenkező hatása s ingerlő növények alkalmazása által, és az efféle gyógyulni nem akaró sebekről aztán azt hiszi a nép, hogy a beteg *valamin átment, vagy valamelyik rosszakarója megrontotta.* Fájdalom, hogy

Színházi napló.

Péntek, dec. 30. „*Parlagi Jancsi.*“ Népszínmű; ujon átdolgozta *Szentpétery* Zsigmond. Valahányszor e darab címét olvassuk vagy halljuk, önkénytelen Paprika Jancsi, a pesti gyermekek kedvence, jut eszünkbe, pedig a kettő közötti hasonlóság csak abból áll, hogy Paprika Jancsi a kis gyermekeket, Parlagi Jancsi pedig a vén gyermekeket mulattatja. Pedig ez a darab nem egészen olyan együgyű, mint minőnek látszik, sőt sok más népszínműhöz képest Parlagi Jancsi akár *János*-nak is beillenek. A czimzerepet Némethi helyesen adta. Zöldi jó eredeti alakot állított elénk. Prielle Kornélia és Szilágyi Sándor jól játszott.

Szombat, dec. 31. *Stéger* ur második föllépteül: „*Zampa.*“ Opera 3 felv. *Heroldtól.* Örülünk, hogy e valóban szép dalművet *Stéger* szereplése folytán most gyakrabban adhatjuk. Ebben mindenki feltalálja, a mit szeret, egyik a látványosságban, másik a gyönyörű zenében s áriákban, harmadik *Benza* komikus szerepében gyönyörködhetik.

Vasárnap, 1860. január 1. *Szigeti József* ur föllépteül: „*Első László és kora.*“ Eredeti történeti dráma, *Czakó* Zsigmondtól. Hogy az újév komoly történeti drámával lön megkezdve, hajlandók vagyunk a dráma jövőjére nézve jó jelnek tekinteni. A kit e tekintetben az érdem illet, méltó arra, hogy

őket e balhitőtől a légfelvilágosítóbb okokkal és szavakkal sem lehet eltéríteni. Még egy szomorú észrevételem van a magyar köznép jellemére nézve, az, hogy ez nem természetes észtehetség hiánya miatt, hanem inkább rest-ségből, s hideg közönyössége következtében marad durva és tudatlan. A falusi néptanítókra itt ismét szép hivatás vár. Elöttem fekszik egy jó könyvecske, ezen czimmel: „*Magyarországi mérges növények*“, alsóbb osztályu, kivált népispolák számára, írta *Kubinyi Agoston*. Tizenhét éve, mióta ez a könyvecske napfényt látott, de én nem emlékszem, hogy valaha csak hallottam volna is, hogy azt használatba vette — nem az iskola, de bárcsak a maga javára is, vidékünkön vagy egy néptanító. — Mi pedig végre saját eszmémet illeti, erre nézve megelőzőleg csak azt kívánom megjegyeztetni, hogy az emberiség művelődése s értelmi fejlődésének felülről lefelé kellvén hatni; jó lenne a szép tudományok egyik legszebb ágát, a fűvek és plánták ismertetését, a főbbek- és középrendüeknél kezdeni meg. Reményem, hogy a Vasárnapi Ujság rajzai között találkozni fogunk olykor egy-egy mezei, vagy erdei növény rajzával is, ahhoz mellékelt ismertető és magyarázó szöveggel. Mindenesetre szebb és gyönyörűbb volna a színezett rajz, de ennek kiállítására nem fér össze a lap nyomtatási mechanizmusával. Lenne hát a rajz csak oly csinos és szép, mint például régebben a *Xanthium spinosum* és legújabbban e lap 47-ik számában a torok-rojt-szender nevű pille rajza volt, — de lenne az ahoz mellékelt magyarázat is oly jó és természetes. — Boldognak érezném magamat, ha néhány nevezetesebb orvosi, vagy mérges növény rajza mellé, én is irhatnék ismertető és magyarázó szöveget. (Szívesen fogadjuk az ajánlatot. Valóban örvendünk, hogy e tárgy iránt érdeket ébreszt-hettünk azok között, kik a köznépre befolyással lehetnek. Szerk.) N. T.

Történelmi böngészet.

1) — (*Egy gymnásiumi igazgató fizetése hajdan.*) Illésházy István a hires nádor, ki protestáns volt, az ágostai hitvallásu ifjuság számára Báánon Trencsénmegyében gymnásiumot alapítván, annak rektorául, *Ursinus* Illés, meissenai híres tudóst hívta meg. Ezen jeles férfiú következő fizetést huzott: Kézipénzben 150 ft., 25 ft. ruhapénzt, s ezenkívül a bááni lelkésznel szabad ellátást kapott (miért a lelkész 32 ft. huzott). Továbbá kiszolgáltattott neki egy a grófi uradalom 32 nagyszombati mérő buzát, 10 n.-sz. mérő borsót, még hizott sertést, 6 itcze vaját és 8 akó sert. — Segéde 60 ft., 10 n.-sz. mérő buzát s szintén szabad ellátást kapott a lelkésznel. A kántor fizetése 25 ft. és 20 n.-sz. mérő gabona volt. Illésházy ezenfelül a szegény tanulók számára évenként 123 ft. s 71 ezüst fillért (100 fillér volt 1 ft.), s 202 n.-sz. mérő buzát rendelt, mit özvegye, a lelkes *Pálffy Kata*, évenkénti 61 fttal, 100 n.-sz. mérő buzával, egy hordó kalposztával, 6 n.-sz. mérő borsóval, 12 sajttal, 24 itcze vajjal, s két oldal szalonnával toldott meg.

Hogy olvasóink lássák, milly arány szerint kell tekinteni a nádor, neje által ajándékozott évpénzt, ide iktatom, milly ára volt akkor a marhá-nak, készítményeknek és terményeknek:

Egy hároméves vágó-marha, bőre és faggyuja nélkül, 60 fillér. Egy bárány, bőre nélkül 8, egy juh, bőre nélkül 12, egy tyúk 1, egy malacz 2, egy lud 2, egy oldal szalonna 80, egy köből zab 5—10, annyi széna, a mennyit egy ló huszonnégy óra alatt megehetett, 1 fillér, egy vonó-marha vagy fejőstehén 6 ft. Egy mérő gabona Tótországban 25, a felső-vidéken 32 fillér, egy kappan 2, egy font sertés 2, egy nagy kecske 25, egy kis kecske 6 fillér, A tehén-bőr fontja 1 kr., egy igás-marha 12, egy sertés 1 ft. Egy rőf selyem-kelme 2, három rőf daroveczai posztó 1 ft., egy pár jó czipő 45 fillér. Egy font riza 14, egy font marhahus 2, egy font faggyu 4 fillér. Egy mérő sóert ugyanannyi buza, vagy 2 1/2 mérő köleskása adatott.

Miksa király koronázásakor Pozsonyban: Egy mérő finom liszt 20, egy mérő zab 15, egy mérő árpa 13, egy mérő rozs 10, egy nagy kappan 6, kisebb 5, egy nagy tyúk 3, kisebb 2, egy kövér lud 6, egy malacz 9, egy font füstölt szalonna 4, füstötlen 3, egy font marhahus 2, bornyuhus 2, ürühus 1 1/2, jó sajt 3, írósvaj 3, faggyu 4, öt tojás 1, egy font viza 6, egy font csuka és menyhal 4, kenyér három emberre 1, egy hatlovas szekér széna 60, szalma 30, négyökrös szekér keményfa 125, a legjobb bor pintje 4, közép-szerű 3, egy font szinmez 5 fillér volt. R.

bár kissé későcskén, boldog újévet kívánjunk neki. S ez bizonyára Szigeti, ki mint vendég lépett föl, e költői nyelven irt és sok szép jelenettel bíró darabban.

Hétfő, jan. 2. „*Liliomfi.*“ Eredeti vigjáték *Szigligetitől.* Ugy rántották elő, mert valaki rögtön megbetegedett, minélfogva az e napra kitűzött új francia vigjátékot nem adhatták. Ahhoz képest elég jól mulatott a reményeiben megcsalatozott közönség.

Kedd, jan. 3. *Stéger* ur harmadik föllépteül: „*Tell Vilmos.*“ Opera 3 felv. *Rossinitól.* *Stéger* folyvást nagy vonzerőt gyakorol a közönségre, a színház ma is megtelt. Egyébkint maga e dalmű is olyan, hogy minél többször látjuk, annál szebbnek találjuk, s különösen ritkaság nyitányát nem lehet eléggé gyakran hallgatni.

Szerda, jan. 4. *Szerdahelyi K.* javára, először: „*33,333 frank és 33 centime naponkint.*“ Vigjáték 3 felv. Írták *Dumanoir* és *Claireville*, fordította *Martin Frigyes*. A várt francia vigjáték. Hóbortos, bolondos darab, minden mélyebb alapeszme nélkül. Szerdahelyi mindent elkövetett, a mit lehetett; csak az ő játéka mentette meg.

Csütörtök, január 5-dikén. „*Proféta.*“ Opera 5 felvonásban. *Meyer-beertől.*

Szerkesztői mondanivaló.

4852. A sz-i cikket kaptuk ugyan és ismételve végig olvastuk, azonban azon alakban, a mint van, közlését csakugyan nem láttuk „eszélyes dolognak.” Csaknem örvendünk tehát, hogy közlése most már „elkészt.” Valóban oly fekete festékre volna önk szüke, hogy az igazságot megismertesse?

4853. XX. Azon indítvány, hogy a szokásos irodalmi jutalomhirdetéseknél a jutalomtól elesett pályaművek szerzői is, költségeik megtérítésül némi csekély pótlékdíjban részesüljenek — bár méltányosságát nem tagadjuk — de kivihetlenné látszik. Nem a hazafias indokból kiinduló jutalomtevőknek „nyújtott ajándék” az, hanem a közügy iránti érdeklődés kifolyása, a mi némi kis áldozatot — főképp ha kárpótlásra is van kitévés — bátran igénybe vehet.

4854. A nyeresznyi völgybe. Az országos képviselői iránti indítvány nem a mi körünkbe tartozik. Az ön által tervezett új rend nem sok követőre talál. Nem kell az efféle levegőből, otthon készített teoriákból meríteni, — mire való a história a létező alapok?

4855. Hőgyész. H. J. Ön kívánata egy rég táplált óhajtsunkkal találkozunk. Ön maga is belátja, hogy e téren alkalmas írói erőkkel legkevésbé rendelkezhetünk. De reményünk van, hogy e nehézségeket végre itt is leküzdendjük. Tehát a közel találkozásig a „csillagos égből” (hanem csak itt a földön).

1856. Nagyszőlős. (Veszprém). F. D. A küldött verses és prózai művek külön önálló gyűjteményben kellemes időtöltésül szolgálhatnak. Mi e tárgy közleményekkel annyira el vagyunk látva, hogy adott szavunkat is csak nagy nehezen válthatjuk be. Az ég áldja meg önt agg napjaiban lelki testi vidámsággal!

4857. Miskolcz. L. J. Azt a költeményt, melyet V. sürget nálunk, soha sem láttuk, de aanál inkább óhajtjuk — másokkal egyetemben.

4858. Nagy János, urad. tisztartó urnak féltévi előfizetési pénz érkezett e lapok kiadóhivatalához. A levél borítéka elhányódott, a levélben magában pedig nincs följegyezve sem a lakás, sem a kelet napja. Miután e lapokat e szerint most nem küldhetjük illető t. előfizetőnknek, kérünk valakit, a ki N. J. urat ismeri, sziveskedjék neki megszűni, hogy nem tudjuk, hol lakik s hol keressük lapunkkal.

4859. Jolsva. Örvendünk, hogy önt ez idén ismét itt láthatjuk a mieink sorában. Efféle örömeinkben, Istennek hála! gyakran részesülünk; elszakadnak, féltévig bekalandozzák a szomszédok ígértföldet, de végre is felsohajtanak, hogy: „mindenütt jó, de legjobb otthon!” És meg vagyunk irva: „A ki megért, idvezül!”

4860. Markófalva. Hirdetéseink gyakran közlik többi lapjaink programjait s előfizetési feltételeit.

SAKKJÁTÉK.

Ígértünk szerint megkezdjük ma a sakkfeladványok mellett egyes partiek közlését is. Csupán annyit jegyzünk meg, hogy ezen partiek kétfélek lesznek, vagy olyanok, melyek némi magyarázattal kísérve inkább kezdők gyönyörűségére szolgáljanak, vagy hírneves sakkjátékosok között folyt versenyek egyszerű közlése, mely az avatottakat is érdekelje. Ezuttal az első nemből közlünk egy példányt, a mint az *Rossnyai Mátyás* és egy gyengébb játékos között játszottat. — A partie szót egyelőre így nevezzük: *játszma* (ad normam szakma, pászma); kísérletképen teszszük ezt, mert eddig ennél jobb elnevezést még nem találtunk. Lehet, hogy hozzászokik a közönség, lehet, hogy jobb szót mond valaki. Erőszakolni nem fogjuk, s bár a *játszma* (vagy *játma*) szót elég jól szívelhetjük, de örömet veszszük a szebbet, jobbat. Tehát:

1. játszma (partie) *)

előfeladással, melyben az erősebb fél (Világos) a gyöngébbnek (Sötét) mind a három vezértiszttal, u. m. B a 1, H b 1, F c 1, előfeladta: tehát B a 1, H b 1 és F c 1 a tábláról leveendő:

Világos. Sötét.
1) e 2 — e 4 e 7 — e 5

a királygyalognak két lépéssel előremozdítása, a legöröszzerűbb módja a partie megnyitására, nemcsak azért mert ezáltal a vezérnek és futárnak egyszerre ut nyílik, hanem azért is, mert ezen nyitányból fejlődő támadási és védelmi bonyodalmak szoktak legérdekesebbek lenni, kezdőnek különösen ajánlandó az ily nyitány.

2) H g 1 — f 3

ez a legjobb húzás, melyet jelen esetben tenni lehet, mert ezáltal egy fürge tisztet fejtünk ki s hoztunk elő a támadást megnyitni, a minthogy megis támadta azonnal az ellenséges e 5 gyalogot.

2) V d 8 — f 6

melyet a fekete ezen húzással védni törekszik, azonban e célra sokkal jobb lett volna H b 8 — c 6-ra húzni, mert csak ezáltal védheti legszilárdabban, a fenyegetett gyalogot. Kezdőknek különösen szokásuk a vezért ideje korán a csatába keverni, melynek pedig kivált a partie elején csak hátulról kell rendezni s támogatni a támadást vagy védelmet, mert kora kalandozása által nevezetes veszélybe döntheti ügyét.

3) F f 1 — c 4

a fehér partie vezetése mintaszerű, ő először a király felén levő tisztjeit teszi csatakész állapotba, ezáltal egyszeremind helyet készítvén az elsánczolásra; a futár c 4-en különösen jól áll, mert onnan sakkban tartja az f 7 gyenge pontot.

3) V f 6 — g 6

Jellemző húzás! elárulja a gyakorlatlan játszó, mert a helyett, hogy czélszerű védelem-

*) Azok kedveért, kik a múlt évi 50. számban megjelent sakkjátéki magyar műszavak magyarázatát netalán nem olvasták volna, röviden ismétljük, hogy a Vasárnapi Ujság a sakkjáték körül következő jelzéseket használja:

Király = K. A többi jelek: sakk (a királynak) = +
Vezér = V. kettős sakk = ++
Futár = F. mat = =
Huszár = H. ütés = :
Bástya = B. sakk és ütés = +:
Gyalog — nem jeleztetik; mat és ütés = =:
ha néha szükséges = gy. roeid elsánczolás (kurze Rochade) azaz: elsánczolás a királyszárnyra = 0—0
hosszu elsánczolás, azaz: elsánczolás a vezér-szárnyra = 0—0—0
patt vagy remis, azaz: a partie függőben marad = =

ről gondoskodnék, könnyelmű támadáshoz kezd; mert látni való, hogy a fenyegetett g 2 és e 4 gyalogok közül csak egyiket lehet védeni. De hogy a vezérrel ily egyedül minden támogatást nélkülözve ily merész támadást intézni veszedelmes, meg fogja mutatni a következtetés. A pillanatnyi előny drága leand.

4) 0—0.

A fehér játéka szorosan az elmélet szerint folyik, biztosította királya állását, egyszeremind harcoképessé tévén egy erős tisztet, a bástyát.

4) V g 6 — e 4:

A fekete tehát előnyben van látszólag egy gyaloggal, de mily hátramaradt a játék kifejtésében!

5) F e 4 — f 7 +

Íme oly váratlanul, mint egy bomba rohant a könnyű futár az ellen közepébe s ott érzékeny sebet ejtett, egyszeremind a királyt is megtámadta, kinek mozdulnia kell, s ezáltal elveszti szabadalmát az elsánczolásra, mely ugyan már ugy is késő lenne, el pedig a futárt nem ütheti, mert akkor H f 3 — g 5 kettős sakkot adna és a vezért nyerné cserébe.

5) K e 8 — d 8.

6) B f 1 — e 1

kezd mutatkozni a hátrány, hogy a fekete oly messze benyomult vezérével az ellen közé, a fehér következetesen folytatja ostromát.

6) V e 4 — f 5

ezt a fekete azért tette, hogy a futárt f 7-en fenyegetse; de

7) H f 3 — e 5:

által az meg van mentve. Fekete most jobban szemügyre vévén a fehér állását, feltűnt előtte, hogy ha fehér a jövő húzásban 8) H e 5 — c 6 + menne és arra talán H b 8 — c 6: vagy b 7 — c 6: következnek, akkor fehér neki B e 1 — e 8 matot mondana, hogy ezt meggátolja és az e 8 pontot védelmezze

7) H g 8 — f 6

húz, mely által ugylátszik célját érte, azonban nem látta be a fehér sokkal finomabb hadműveletét, mely e húzásban:

8) F f 7 — g 6

nyilvánul. A vezért komoly veszély fenyegeti, s úgy vél rajta segíthetni a fekete, ha a támadó futárt:

8) h 7 — g 6:

kiüti. Azonban téveszté szem elől ezen finom húzást, mely rá végveszélyt hoz:

9) H e 5 — f 7 +.

Szolgáljon e partie intő példaul mindazon kezdőknek, kik szeretik a vezért a partie elején sokat ígérő, de csalékony gyalog-vadászatokra kalandoztatni.

— Rövid értesítés: Jövőre közlendjük I. feladványunk megfejtését. A beküldött számos megfejtésre is megteszszük észrevételeinket. Örömmel látjuk, hogy e tárgy mindig növekedő részvétnek örvend s valóban igaznak bizonyul be, hogy a sakknak hazánkban igen sok gyakorlott és szenvedélyes híve van. Azonban be fogják látni, hogy többi olvasóink érdekének tekintetéből lapunknak csak kis részét szentelhetjük e célnak. Egyéb-iránt mindent, a mit lehet. Egyelőre örvendünk, hogy műszavaink csaknem általános helyeslésre találtak. Megértjük egymást.

Nyílt tér. *)

Tudósítás. A két testvér-hazában megjelenő magyar irodalmi közlönyök t. cz. szerkesztőségei tisztelettel értesítettnek, miszerint „Vásztalos jegyzetek a magyar nyelvi és helyesírás körül” czimű röpiratom sajtó alól kikerülvén, ennek 40 példányát a Vas. Ujság szerk. hivatalában, a czimzett közlönyök szabad rendelkezésére tettem le. Kénytetve láttam magamat a Vasárnapi Ujság tisztelt szerkesztősége ezen hazafiai szíveségének igénybevételére különösen azon szempont miatt, mivel a munkácskamból bejövendő tiszta hasznót egy, *Bajának*, a jeles hazafi- és írónak állítandó nemzeti emlék igénytelen adalékaul szánván, a bevételből levonandó szétküldési költséget ezáltal meggazdálkodhatam. Ugyan a Vas. Ujság tisztelt szerkesztőségét kértem meg a pesti magyar Akademia, egyetem, muzeum, nemzeti színház, valamint az erdélyi országos muzeum és kolozsvári nemzeti színház könyvtárainak járó példányok átszolgáltatására is. *Csalomjai.*

*) E rovatban közlött cikkért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelősséget a Szerk.

HETI NAPTÁR.

Hő- és hetinap	Katholik. és Protest. naptar	Gör.-orosz naptar	☉ Nap-kelet nyug.		Izraelit. naptar	☾ Hold-kelet nyug.		
			ó. p.	ó. p.		ó. p.	ó. p.	
Január			Dec. (ó)		Tebeth			
8 Vasárnap	A1 Szórány	A1 Erh.	27 D301stv	7 47	4 27	18	6 12	7 49
9 Hétfő	Julián	Mantiál	28 2000 vért	7 46	4 28	14	5 39	8 28
10 Kedd	Agathon p.	Pál rem.	29 14000 v.i	7 46	4 29	15	7 5	8 59
11 Szerda	Hygin pápa	Matild	30 Aniz. Z.	7 46	4 30	16	8 31	9 23
12 Csütört.	Ernest püsp.	Probus	31 Melánia	7 46	4 31	17	9 53	9 47
13 Péntek	Veronika sz.	Vidor	1 Jan. 1860	7 45	4 33	18	11 12	10 4
14 Szomb.	Bódog (Felix)	Bódog	2 Silvester	7 44	4 35	19 Sab.	* *	10 23

Holdnegyed: ☾ Holdtölte 8-án 4 óra 38 perczkor délután.

TARTALOM.

Zrinyi Miklós, a szigetvári hős (folyt., arczképpel). P. auler Gyula. — Magyar mező Olaszországban. Helfy Ignác. — Erdőgégés Amerikában (képpel). — Kazinczy-ünnepély Széphalmon (képpel). Matolay Viktor. — Tárház: Kakas Márton 119. — Az angol királynő aranyos ágya (képpel). — A muzeumi disz-székek ügyében. — Irodalom és művészet. Egyház és iskola. Ipar, gazdaság, kereskedés. Közintézetek, egyletek. Mi ujság? Történelmi böngészet. — Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Sakkjáték. Nyílt tér. Heti naptár.